

T.C. BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
HUKUK FAKÜLTESİ

AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKU
4.YARIYIL, VİZE/FİNAL DERS NOTLARI
Prof. Dr. Abdullah Dinçkol

Tarihsel Süreç İçinde Avrupa'nın Bütünleşmesi
Avrupa Birliği'nin Kurumları ve Görevleri
Avrupa Birliği Hukukunun Kaynakları
Avrupa Birliği'nin Ortak Pazar Niteliği ve Serbestlikler

Cem Bozkurt
Mayıs 2014

Sadece önemli görülen konulara dair açıklama içerir. Konu anlatımı için değildir.
Tüm konular ve ayrıntı için; Bozkurt/Özcan/Köktaş, Avrupa Birliği Hukuku, 6.Baskı, İstanbul 2012.

TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE AVRUPA'NIN BÜTÜNLEŞMESİ

İlk Bütünleşme Girişimleri

A.Genel Bakış

- 2. Dünya Savaşı'ndan sonra, savaşta yerle bir olan Avrupa'nın yeniden imar edilmesi gerekiyordu. Savaşın neden olduğu bu durum, barışçıl bir ortamda bir geleceğin sağlanması arzularını doğurdu. Savaşta büyük hasar gören Avrupa'nın yeniden imarı için, Amerika tarafından finanse edilen Marshall Planı çerçevesinde, Avrupa ülkelerine ekonomik yardımlar yapılmış ve bu yardımların koordinasyonunu sağlamak için, sonradan ismi Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) olarak değiştirilen, Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (OEEC) adı altında bir teşkilat kurulmuştur. Sovyetler Birliği ve onun etkisindeki Doğu Avrupa ülkeleri, bu yardımı reddedince, Kıta Avrupasında, birliğin, sadece Batı Avrupa'da gerçekleştirilebileceği gerçeği ortaya çıktı. Ancak, İngiltere, devletlerin tam bağımsızlıklarını koruyarak uluslararası bir işbirliğine taraf olduğundan, bu tür girişimlerden uzak durdu.
- Siyasal ve sosyal alanda işbirliğini amaçlayan Avrupa Konseyi'nin 1949 yılında kurulması, Avrupa ülkeleri arasında ekonomik işbirliğinin gerçekleştirilmesiyle ilgili görüşmeleri daha da teşvik olsa da, Konsey, hükümetlerarası bir organizasyon olmaktan öteye gidememiştir.

aa.Bütünleşme Doğrultusundaki Adımların Kaynağı Olan Düşünceler

Bütünleşmede doğrultusundaki adımlar, üç ana düşünceden doğmuştur;

- Birincisi, Avrupa'nın kendi güçsüzlüğünün farkına varmasıydı. Avrupa, dünya sahnesinin merkezinde çağlar boyu sahip olduğu konumu çatışma ve savaş sonucu kaybetmiş, boşalan yeri, iki yeni süper devlet, Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyetler Birliği doldurmuştu. Bu devletlerin her ikisi de, bölük pörçük bir Avrupa'nın ortaya koyabileceğinden çok daha büyük askeri, siyasal ve ekonomik gücü elinde tutuyordu.
- İkincisi, yeni bir askeri çatışma olasılığının ebediyen ortadan kaldırılmasının zorunlu olduğu yolundaki inançtı. "Bir Daha Asla" sloganı, bu inancın ifadesiydi.
- Üçüncüsü ise, uluslararası ilişkilerin, daha düzgün biçimde yürütüleceği, daha iyi, daha özgür ve daha adil bir dünya yaratma yönündeki içten arzuydu.

bb.Bütünleşme Doğrultusundaki Adımların Gruplandırılması

Avrupa'nın birleştirilmesi yolunda atılan adımlara bakıldığında, ortaya, belirgin bir modelin bulunduğu, üç ana grubun çıktığı görülür;

- Birinci kategori, savaş sonrasında, Batı Avrupa ile Amerika Birleşik Devletleri arasında adım adım gelişen yakın bağlar sonucunda ortaya çıkmış olan, Atlantik ötesi örgütlerden oluşmaktadır. 1948'te kurulan ilk Avrupa örgütü, Amerika'nın girişiminin bir ürünüdür. Marshall Planı sonrasında kurulan, Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatı (OEEC), bu girişimin devamını oluşturur. 17 Mart 1948 tarihinde ise, resmi adı Ekonomik, Sosyal ve Kültürel İşbirliği ve Ortak Savunma Antlaşması olan Brüksel Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma, 1954'te kurulan Batı Avrupa Birliği'nin (BAB) temelini oluştururken, Kuzey Atlantik Savunma Paketi'nin (NATO) da öncüsü durumundadır.
- İkinci kategorideki örgütlerin belirgin özelliği, olabildiğince çok sayıda ülkenin üyeliğine açık olmalarıdır. 5 Mayıs 1949'da kurulan Avrupa Konseyi bu tür örgütlerden biridir.
- AKÇT, AAET ve AET ise, üçüncü kategoriye oluşturur. Hukuken bu üç topluluk, varlıklarını yan yana sürdüren, ancak, birbirinden ayrı birimlerdir. Ama, siyasal gerçeklik olarak, tek bir birim olarak ele alınabilirler.

Sonuç olarak, Avrupa Birliği'nin günümüzde gelmiş olduğu nokta, uzun yıllar boyu Avrupa'da devam eden bütünleşme düşüncesinin bir sonucudur.

Avrupa Topluluklarının Ortaya Çıkışı Hakkında Yaklaşımlar

A.Genel Bakış

Avrupa'da bütünleşme sürecine ivme kazandıran, biri federasyon yanlısı, diğeri yeni işlevselci, iki akım bulunduğu söylenebilir;

- Federasyon yanlısı yaklaşım. Bu yaklaşım, yerel, bölgesel, ulusal ve Avrupa ölçeğindeki güç odakları arasında diyaloga ve tamamlayıcı bir ilişki kurulmasına dayanır.
- Yeni işlevselci yaklaşım. Bu yaklaşım, egemenliğin ulusal düzeyden, Topluluk düzeyine tedricen aktarılmasını savunur. İşlevselci görüşe göre, ulusal egemenlik alanlarından, uluslararası yapıya aktarılması ciddi sorun oluşturacak hassas alanlar yerine, ekonomik konulardan başlanması ve tedricen siyasal entegrasyona gidilmesi hedeflenmelidir.

Bu iki görüş, günümüzde; Tek Pazar, para politikası, ekonomik ve sosyal kaynaşma, dış politika ve güvenlik gibi ortak eylemlerin daha etkili olduğu alanlarda, demokratik ve bağımsız Avrupa kurumlarına ulusal ve bölgesel makamlar kadar sorumluluk verilmesi gerektiği inancında birleşir.

Avrupa Toplulukları (AKÇT, AAET, AET)

A.Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunu (AKÇT) Kuran Paris Antlaşması (1951)

- Schuman Planı esas alınarak yapılan görüşmeler sonucunda, AKÇT'yi kuran ve aynı zamanda bugünkü Avrupa Birliği'nin temelini oluşturan Paris Antlaşması, 18 Nisan 1951 tarihinde, Paris'te imzalanmış ve 23 Temmuz 1952 tarihinde, yürürlüğe girmiştir.
- AKÇT'nin kurulmasının nedeni, Schuman Planı gereğince, Avrupa'daki güçleri ve bunlar arasındaki ihtilafları, özellikle, Franco-German anlaşmazlığını; bunların sahip oldukları kömür ve çelik gibi stratejik endüstri dallarını ortak kontrol altına alarak, birbirlerine karşı savaşma olasılığının ortadan kaldırılması düşüncesidir.
- Paris Antlaşması'nın en önemli yanı, akit devletlerden bağımsız olarak oluşturulan organlara, üye ülkelerin kömür ve çelik endüstrilerinin yönetilmesi görevinin verilmiş olmasıdır. Yasama ve yürütme yetkilerinin bağımsız organlara devredilmesi, bütünleşme yolunda atılan adımların en önemlisidir. Bu nedenle, Paris Antlaşması, uluslararası bir antlaşma olmayıp, ilk uluslararası kurum antlaşmasıdır.

B.Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunu (AAET-Euratom A.) Kuran Roma Antlaşması

aa.Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)

- AKÇT'nin ortaya çıkmasından sonra, 1952 yılında, Avrupa Savunma Topluluğu ve oluşturulacağı varsayılan, Avrupa Siyasal Topluluğu olarak somutlaşan, dış politika ve savunma politikası alanlarındaki bütünleşme girişimlerinin başarısızlıkla sonuçlanması neticesinde, ekonomik entegrasyon gerçekleştirmeksizin, siyasi entegrasyona ulaşamayacağı şeklindeki görüş güçlenmiş ve bu doğrultuda, ekonomik entegrasyon çabaları yoğunluk kazanmıştır.
- 25 Mart 1957 tarihli Roma Antlaşmaları da, 1951 Paris Antlaşması'na paralel olarak, yeni yapının geliştirilmesi için bağımsız organlar ortaya çıkarmıştır. Bu yüzden, Antlaşma'da uluslararası bir sistemin varlığı söz konusudur.
- Her üç teşkilat da, Ortak Pazarı hedeflediği halde, AET'yi, AAET ve AKÇT'den ayıran özelliklerin başında, AET'nin; sektörel değil, genel ekonomik amaçlı bir Topluluk olması gelir.
- AET'nin nihai hedefi, Avrupa'nın siyasal bütünlüğe ulaşmasıdır. Bu hedefe varmak için öngörülen ekonomik dengeyi sağlamak üzere, ilk araç olarak, üye ülkeler arasında; malların, hizmetlerin ve emeğin serbestçe dolaştığı bir ortak pazar ve gümrük birliği kurulması öngörülmüştür.

bb.Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET-Euratom Antlaşması)

- AAET'nin amacı, atom enerjisinin barışçı amaçlarla kullanımını geliştirmektir.
- Euratom Antlaşması'nın yapısı, Roma ve Paris Antlaşmalarına benzemektedir.

8 Nisan 1965 Tarihli Birleşme Antlaşması

A.Genel Bakış

AKÇT, AAET ve AET'yi kuran antlaşmalarda, her bir Topluluk için, ayrı ayrı kurumlar öngörülmüştü. İlk ayağı; 1957 tarihinde gerçekleştirilen kurumsal birleşmenin, ikinci ayağı ise; 8 Nisan 1965 tarihinde, Brüksel'de imzalanan Birleşme antlaşmasıyla gerçekleştirilmiştir. Bu antlaşma ile her üç Topluluk için görev yapmak üzere, ortak bir Komisyon ve Konsey oluşturulmuştur. Böylece, üç Topluluk için de, ortak organlar oluşturulmuş oldu.

Avrupa Tek Senedi (ATS)

A.Genel Bakış

- AET Antlaşmasının 2. maddesi, AET'ye; ekonomik faaliyetlerde uyumlu gelişme, sürekli ve dengeli bir genişleme, artan istikrar, yaşam standartlarında hızlı bir yükselme ve üye devletler arasında, daha yakın ilişki sağlama görevini vermiştir. Bu hedefe, kişi, mal ve hizmetlerin serbest dolaşımını sağlamak üzere sınırların açılması ve ortak politikalar ve ortak mali araçlar yoluyla dayanışmanın güçlendirilmesi suretiyle, erişilmesi öngörülmüştür.
- 1980'lerin başları, *"İkinci Kuşak Avrupa"*, *"Yeniden Avrupa"*, *"Avrupa Birliği"* gibi başlıklar altında, yoğun bir reform tartışmasına sahne oldu. Gündeme getirilen çok sayıda girişimin ve reform önerisinin en dikkat çekicisi, Avrupa Parlamentosu'nca, 14 Şubat 1984'te benimsenen, "Avrupa Birliği'nin Kuruluşuna İlişkin Antlaşma Taslağı" idi. Antlaşma taslağı, üye devletleri büyük bir sıkıntıya soktu. Çünkü, yapılmak istenen düzenleme, Avrupa bütünleşmesine doğru gerçek ilerleme vaatlerinin ciddiyeti konusunda, bir sınama aracı haline gelerek, onları, gerçek duruşlarını ortaya koymaya zorladı. Hükümetler, bu meydan okumayı kabul etmek durumunda kaldı.
- Üye devletler tarafından, 28 Şubat 1986'da, Lahey'de imzalanarak, 1 Temmuz 1987'de yürürlüğe giren, ATS; AKÇT, AET ve AAET Antlaşmalarında ilk önemli değişiklikleri yapmıştır. İmza tarihi ile yürürlük tarihi arasındaki uzun sürenin nedenleri ise, Danimarka ve İrlanda'da, ATS'nin referanduma götürülme zorunluluğundan kaynaklanmıştır.
- Antlaşma ile Avrupa Toplulukları entegrasyonu bir ivme kazanmış ve AET üyesi ülkelerin, gelişmekte olan devletler karşısında, yeni gelişmelere ayak uydurma bakımından daha hızlı olmaları için çaba harcanmıştır. *"Avrupa Birliği"* düşüncesi konusunda ATS'nin katkıları büyüktür.

B.ATS'nin Getirdiği Değişiklikler

- ATS'nin başlangıç bölümünde, Topluluk ile Avrupa Siyasi İşbirliği'nin yardımıyla ulaşılması öngörülen genel hedef, yani Avrupa Birliği'nin kurulması hedefi tekrarlanmıştır.
- ATS'nin temelinde yatan düşünce, Avrupa Ekonomik Topluluğu bünyesinde, Ortak Gümrük Birliği ve Ortak Ticaret Politikaları konusunda başarılı olduğu halde, bir türlü gerçekleştirilemeyen; malların, sermayenin, kişilerin ve hizmetlerin serbestçe dolaşabildiği, Ortak Pazarın gerçekleştirilmesi önündeki ve henüz kaldıramayan tüm engellerin kaldırılmasıdır.
- ATS'nin temel hedeflerinden bir diğeri de, üye ülkeler arasındaki ilişkilerin, bir Birliğe dönüştürülmesiydi.

Avrupa Birliği Antlaşması (ABA)

A.ABA'ya Götüren Süreç

- Topluluğu, ABA'ya götüren üç önemli neden vardır;
 - Birincisi, Avrupa'nın bütünleşmesi sürecinin ilk dönemlerinde, özellikle, 1980'lerin ortalarında ortaya atılan, Topluluğun kuramsal ve siyasal bakımdan yeniden canlandırılmasına yönelik girişimlerdir.
 - İkincisi, Topluluk ekonomisi ve Tek Pazarın etkileri hakkında, 1980'lerde ortaya çıkan ve gelişen düşüncelerdir.
 - Üçüncü neden, üye ülke vatandaşlarının, geline aşamadan memnun olmamaları, daha başarılı sonuçlar veren bir bütünleşmeden yana tavır ortaya koymalarıdır.
- Bu nedenlerden dolayı, artık AB'nin, bir yandan üye devletlerin kimliklerini korurken, diğer yandan da, karar verebilme ve uygulama yeteneği bulunan, hem etkili hem de demokratik bir örgüt olma yolunda daha ileri gitmekten başka seçeneği kalmamıştı.
- Avrupa Birliği Antlaşması, 7 Şubat 1992'de, Maastricht'te üye devletlerce imzalanmıştır. Ama, nihai onaydan geçerek, 1 Kasım 1993'te yürürlüğe girmesinden önce, Antlaşma'nın çeşitli engelleri aşması gerekti. Antlaşmanın yürürlüğe girmesi, "Avrupa Topluluğu'nun 34 Yıllık Tarihinde En Önemli Kilometre Taşı" olarak nitelendirilmiştir.

B.ABA'nın Getirdiği Değişiklikler

- Maastricht Antlaşması'ndan sonra, Topluluğun yeni görev ve hedefleri, şu şekilde sıralanabilir;
 - Dengeli ve sürdürülebilir ekonomik ve sosyal ilerlemeyi sağlamak.
 - Özellikle, ortak dış politika ve güvenlik politikası uygulamak.
 - Avrupa Birliği yurttaşlığını ihdas etmek yoluyla, üye devletlerin uyruklarının hak ve çıkarlarının daha güçlü bir biçimde korunmasını sağlamak.
 - Adalet ve içişleri konularında, sıkı bir işbirliği geliştirmek.
 - Topluluk müktesebatını eksiksiz muhafaza etmek ve geliştirmek.

- Avrupanın entegrasyonu sürecinde yeni bir aşamaya işaret eden ABA, Topluluk faaliyetlerinden bazılarını, AT Antlaşması'nın merkezi demokratik ve yargısal çerçevesinin dışında bırakarak, federalizm fikrine herhangi bir göndermeden kaçınmaktadır. Bu yönüyle, ABA, bütünleşme sürecinde her zaman görülen, Toplulukla, uluslararası bir kurum ortaya çıkarmak isteyenlerle, hükümetlerarası bir kurum ortaya çıkarmak isteyenler arasında, bir uzlaşmayı yansıtmaktadır.
- Avrupa Birliği hukuku bünyesine, ilk olarak, Maastricht Antlaşması ile eklenen, Ortak Karar Alma Prosedürü ile Avrupa Parlamentosu, yasama faaliyetlerinde yine de nihai söz sahibi olamamış olsa da, belli durumlarda, onay vermemesi ile bir Topluluk tasarrufunun kabulüne engel olması, Parlamento adına bir kazançtır.
- AB Antlaşması, herhangi bir üye ülkenin vatandaşı olan bir kişinin, aynı zamanda AB vatandaşı olduğunu kabul ederek, "Birlik Vatandaşlığı" ilkesini getirmiştir.
 - Birlik Vatandaşlığı'nın kişilere sağladığı haklar.
 - Üye ülkeler arasında serbestçe dolaşma ve bir başka üye ülkeye yerleşme hakkı. (ATA. m. 18)
 - Bir başka üye ülkede yaşayan kişilere, yerel seçimlerde ve Avrupa Parlamentosu seçimlerinde, ev sahibi ülke vatandaşlarıyla aynı koşullarda aday olma ve oy kullanma hakkı. (ATA. m. 19)
 - AB vatandaşı olan bir kişinin, yaşadığı üçüncü bir ülkede, kendi ülkesinin diplomatik temsilciği yoksa, o ülkede temsil edilen herhangi bir üye ülkenin diplomatik ve konsolosluk korumasından, o ülke vatandaşlarıyla aynı şekilde yararlanma hakkı. (ATA. m. 20)
 - Toplulukla ilgili olan konularda ve gerçek ve tüzel kişilerin doğrudan etkilendiği durumlarda, Avrupa Parlamentosu'na ve Ombudsman'a başvuru hakkı. (ATA. m. 21)

aa.Üç Sütun

Maastricht Antlaşması'nın ortaya çıkardığı AB'nin temelini, Avrupa Toplulukları oluşturmakla beraber, AB üç sütun üzerine (Buna "Üç Sütun Teorisi" denir.) oturmaktadır. AB, mevcut olan üç Topluluğu (AKÇT, AAET, AET), ortadan kaldırıp, onların yerine geçmemiş; fakat, üç Topluluğun (Topluluklar üç sütundan birini oluşturur.) yanına, iki yeni sütun daha eklemiştir. Bu sütunlar şunlardır;

- 1. Sütun. Üç Topluluk (AT, Euratom ve AKÇT) daha sağlam temele oturtulmuş ve bunlara ekonomik ve parasal birlik eklenmiştir.
- 2. Sütun. Üye devletler arasında ortak dış politika ve güvenlik politikası üzerinde işbirliğini gerçekleştirmek.
- 3. Sütun. Adalet ve içişleri konularında, üye devletler arasında işbirliği gerçekleştirmek.

bb.Katmanlı Yetki

- Avrupa Birliği bünyesinde, ilk olarak, 1970'li yılların ortalarında ortaya çıkmasına rağmen, katmanlı yetki ilkesi, ancak Maastricht Antlaşması ile anayasal anlamda, açıkça Avrupa Birliği hukuku içinde kendisine bir yer bulmuştur. AB Komisyonu, bu prensibi gündemde tutmuş, hükümetlerarası konferanslarda tartışılmasını sağlamış ve konuda öncülük etmiştir.

- Katmanlı yetki ilkesinin, AB hukuku içinde düzenleniş şekli.
 - Topluluk, bu Antlaşmayla, kendisine verilen yetkilerin ve amaçların sınırları içinde icraatta bulunacaktır.
 - Topluluk, münhasır yetkisine girmeyen alanlarda, katmanlı yetki ilkesine uygun olarak, yalnızca teklif edilen tasarrufun amaçları üye devletler tarafından yeterince gerçekleştirilemediği ve dolayısıyla teklif edilen tasarruf boyut ve etkileri bakımından Topluluk tarafından daha iyi gerçekleştirilebileceği takdirde ve oranda, tasarrufta bulunur.
 - Topluluk tarafından yapılacak herhangi bir tasarruf, mevcut Antlaşma'nın amaçlarını gerçekleştirmek için gerekli olanı, aşamayacaktır.

Amsterdam Antlaşması

A.Genel Bakış

- 2 Ekim 1997 tarihinde imzalanan ve 1 Mayıs 1999'da, yürürlüğe giren Antlaşma ile Avrupa Birliği'nin entegrasyonunu ilgilendiren birçok konuda, hem politik, hem de ekonomik kararlar alınmıştır. Antlaşma, 15 maddeden oluşan bir ana metin ve bir ek; 13 protokol ve 51 deklarasyondan oluşmaktadır. Amsterdam Antlaşması ile ele alınan konuları, kısaca, şu başlıklar altında özetleyebiliriz;
 - Avrupa Birliği genişleme süreci.
 - Daha yakın işbirliği.
 - Ortak Savunma ve daha etkin bir Dış Politika.
 - Serbest dolaşımın önündeki son engellerin kaldırılması ve Schengen Antlaşması'nın yürürlüğe girmesi.
 - Europol'ün etkinliğinin artırılması.
 - İşsizlik konusu ve vatandaşların hakları.
 - Genişlemeye paralel olarak, Avrupa Birliği organlarının daha etkin çalışabilmesi için bu organların oluşumunun gözden geçirilmesi.
- Amsterdam Antlaşması'nın, dört temel hedefi vardır;
 - İstihdamı artırmak ve AB yurttaşlarının haklarını, Birliğin merkezine yerleştirmek.
 - Hareket özgürlüğünün önündeki son engelleri kaldırmak ve güvenliği güçlendirmek.
 - Avrupa'nın, dünyada daha güçlü konuma gelmesini sağlamak.
 - Yeni üyelerin katılması ile Birliğin genişlemesi amacına dönük olarak, Birliğin kurumsal yapısını daha etkin kılmak.
- Amsterdam Antlaşması'nın temel amacı; Maastricht Antlaşması'nın üç sütununu, yani Avrupa Toplulukları, Ortak Dış ve Güvenlik Politikaları ve Adalet ve İçişlerinde İşbirliği'ni yaşama geçirmektir. Amsterdam Antlaşması, üç sütunlu yapıyı değiştirmemiş, aksine, onu pekiştirmek için çaba sarfetmiştir.

- Antlaşma ile getirilen diğer önemli reform ise, daha yakın işbirliği ya da esneklik prensibinin benimsenmesidir. Bu prensibin arkasında yatan temel düşünce, sınırlı sayıdaki üye devlet arasında, sadece kendilerini ilgilendiren ve taraf olmayan diğer üye devletleri ilgilendirmeyen bir konu üzerinde, Birliğin kurumsal çerçevesi içinde, kendi aralarında kurallar ortaya koyabilmelerinin mümkün olabilmesidir.
- Amsterdam Antlaşması, AB için sadece bir dönüm noktası değil, aynı zamanda 21. yüzyıl Avrupasını yeniden tanımlayan bir belgedir. Antlaşma, insan hak ve hürriyetleri gibi evrensel kavramların kullanılmasında daha fazla öngörülü, Birlik vatandaşlığı konusuna daha olumlu yaklaşmakta, daha etkili bir dış ilişkiler öngörmekte, kurumsal yapısının daha yeterli olmasını amaçlamakta ve daha yakın işbirliği için daha fazla esnek olmayı kabul etmektedir.

Nice Antlaşması

A.Genel Bakış

- Nice Antlaşması'nın başlıca amacı, Birliği, yeni üyeler alarak, genişlemeye hazırlamaktır.
- Antlaşma, Birlik büyüdükçe, kurumsal sistemin değiştirilmesi için, uygulanacak ilkelerin ve yöntemlerin ortaya konulmasıyla sınırlanmıştır.
- 1 Şubat 2003'de yürürlüğe giren Nice Antlaşması ile genişleme sonrası, AB kurumlarının alacağı şekil belirlenmiştir.

Avrupa İçin Bir Anayasa Oluşturan Antlaşma Taslağı

A.Anayasa Taslağının Akıbeti

- AB liderleri, Anayasa taslağını, 2,5 yıl süren yoğun tartışmaların ardından, 17-18 Haziran 2004'de, Brüksel'de yapılan iki günlük Zirve toplantısında kabul etmiştir. Dönem başkanı İrlanda'nın Başbakanı Bertie Ahern, uzlaşmayı, "Avrupa için çok büyük bir başarı." olarak nitelemiştir. Ancak, Fransa ve Hollanda'da 2005 yılında yapılan referandumlarda ret oyu çıkmasıyla, Anayasa, yasal niteliğe kavuşmadan rafa kaldırılmıştır.

Lizbon (Reform) Antlaşması

A.Genel Bakış

- Lizbon Antlaşması, AB Antlaşması ile AT Antlaşması'nı tadil etmiş; AB Antlaşması, mevcut ismini korumakla beraber, AT Antlaşması'nın ismini, Avrupa Birliğinin İşleyişine İlişkin Antlaşma (ABİİA) olarak değiştirmiştir.
- Lizbon Antlaşması'nda, AB'nin tüm politikaları tek çatı altında toplanmış, üç sütunlu yapı birleştirilmiştir; Birlik kelimesi, Topluluk kelimesinin yerine kullanılarak Birlik ile Topluluk arasındaki ayırımı son verilmiştir. Avrupa Birliği adı altında tek bir kurumsal çerçeve oluşturulmuştur. AB'nin tüzel kişiliğine ilişkin tartışma da böylelikle sonlanmış, AB, tek bir tüzel kişiliğe sahip olmuştur. Artık, Avrupa Anayasası'nda da aynı şekilde olduğu gibi, AB Antlaşması'na dayalı olarak hareket eden Birlik değil, tüzel bir kişiliktir.

B.Lizbon Antlaşması, Avrupa Anayasası Mıdır?

- AB Antlaşması ve ABİİA, anayasal bir niteliğe sahip değildir.
- Lizbon Antlaşması'nda, Anayasa adlandırılması ve anayasal niteliği çağrıştıran teknik terimler, semboller kullanılmamıştır. Ayrıca, AB'nin sembollerine ilişkin madde de bulunmamaktadır. Fakat, Birlik sembolleri AB'de varlıklarını devam ettireceklerdir.
- Anayasal semboller ve Birlik sembolleri, Lizbon Antlaşması'nda yer almamıştır.

C.Lizbon Antlaşması'nın Düzenlediği Temel Konular

Anayasa'nın Birinci Bölümü'nü kapsayacak şekilde, Lizbon Antlaşması şu düzenlemeleri getirmektedir;

- Birliğin tek hukuki kimliği söz konusudur.
- AB'nin üç sütunu birleşmektedir.
- Konsey kararları için, yeni bir çifte (*ikili*) çoğunluk sistemi öngörülmektedir.
- Nitelikli çoğunlukla karar alınacak konu başlıkları genişletilmiştir.
- 6 aylık dönerli başkanlık yerine, 2,5 yıllığına, AB Zirvesi'ne başkanlık edecek yeni daimi Konsey Başkanlığı getirilmiştir.
- AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Yüksek Temsilcisi; AB Dış İlişkiler Yüksek Temsilcisi ve Dış İlişkiler Komiseri'nin yerini almaktadır.
- Ortak Karar Usulü, olağan yasama usulü olarak, yasama işlemlerinin yapımında uygulanması gereken usul olarak belirtilmiştir.
- Avrupa Parlamentosu'nun ve ulusal parlamentoların, AB karar alma süreçlerine katılımları artırılarak, Birliğin daha demokratik olması sağlanmıştır.

D.Lizbon Antlaşması ile Getirilen Bazı Değişiklikler

aa.Avrupa Konseyi

(Bir Kuruma Dönüştürülmesi ve Başkanlık Makamı Oluşturulması)

- Avrupa Anayasası ile aynı şekilde, Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi'ne, Avrupa Konseyi adı ile kurum statüsü verilmiştir.
- Lizbon Antlaşması ile yine Avrupa Anayasası'nda da olduğu gibi, yapılan en büyük değişiklik, Avrupa Zirvesi'ne başkanlık edecek 6 aylık dönem başkanlıkları yerine 2,5 yıllık daimi Konsey Başkanlığı'nın getirilmiş olmasıdır. Komisyon ve Avrupa Parlamentosu'nda olduğu gibi bundan böyle, Avrupa Konseyi'nin de, ulusal düzeyde hiçbir görevi bulunmayan bir başkan olacaktır.
- Avrupa Konseyi, kendi başkanını nitelikli bir çoğunlukla, bir kere yenilenebilir şekilde seçecektir.
- Amaç. Dönem başkanlığı sistemini kaldırarak, başkanlık sistemine geçilmiş olmasının sebebi, AB'nin tek yüz ve sese sahip olarak, Konsey'in çalışmalarının, daha koordineli ve devamlı şekilde ilerlemesini sağlamak ve AB'nin, uluslararası arenada temsilini güçlendirmektir.

bb.Çifte Çoğunluk

(Yeni Karar Alma Mekanizmasının Yürürlüğe Girmesi)

- Bakanlar Konseyi kararları için nitelikli çoğunluk oylama sisteminde değişiklik yapılmıştır. 2014 yılından itibaren, aşamalı olarak yürürlüğe girmesi öngörülen yeni nitelikli çoğunluk sistemi, AB nüfusunun en az %65'ini oluşturacak şekilde, üye ülkelerin en az %55'inin karar alınabilmesi için onay vermesi şartını getirmektedir.
- Nitelikli çoğunlukta karar engel sayısı, en az 4 üye devlet olarak belirlenmiştir. Bu yeni nitelikli çoğunluk sistemine çifte çoğunluk adı verilmiştir.
- Diğer taraftan, 1 Kasım 2014 ile 31 Mart 2017 tarihleri arasında, bir üye ülkenin talep etmesi halinde, eski nitelikli çoğunluk yöntemi uygulanmaya devam edecektir. Ancak 31 Mart 2017 tarihinden sonra, nitelikli çoğunlukla karar alınabilecek konularda çifte çoğunluk sistemi uygulanacaktır.
- Amaç. Yeni getirilen çoğunluk sistemi, AB karar alımında hem daha demokratik, hem de daha etkili bir sistem oluşturmaktadır. Çünkü, karar alımını gerektiren çoğunluğun oluşturulmasını kolaylaştırmaktadır.

AB'nin Genişleme Süreci

A.Üyelik Koşulları

- Paris ve Roma Antlaşmalarıyla, Batı Avrupa'da yer alan devletler arasında ekonomik ve siyasal bütünleşmenin sağlanması hedeflendiğinden, her Avrupalı devlet, Topluluğa üyelik için başvurabilir.
- Üyelik başvurusunda bulunan bir Avrupa devletinin yerine getirmesi gereken koşullar, ilk olarak Antlaşma maddelerinde yer almıştır.

B.Kopenhag Kriterleri

- 22 Haziran 1993 tarihinde yapılan Kopenhag Zirvesi'nde; Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği'nin genişlemesinin Merkezi Doğu Avrupa Ülkelerini kapsayacağını kabul etmiş ve aynı zamanda adaylık için başvuruda bulunan ülkelerin, tam üyeliğe kabul edilmeden önce karşılaması gereken kriterleri de belirtmiştir. Bu kriterler; siyasi, ekonomik ve Topluluk mevzuatının benimsenmesi olmak üzere, üç grupta toplanmıştır.
- Bununla beraber, bu ön şartların yerine getirilmiş olması, aday devletler için tam üyelik yolunun açıldığı anlamına gelmez. Ancak, bu durum, sadece onların üyelik şansını artıran bir faktördür. Çünkü, Avrupa Birliği'ne katılmak isteyen devletlerin durumları, Konsey'de görüşülür ve karara bağlanır. Bu kararın oybirliği ile alınması şartı, bir üye devletin itirazı durumunda, aday devletin üyeliğe alınmasına engel olur.

aa.Siyasi Kriterler

Bunlar; demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve azınlıklara saygı gösterilmesini ve korumasını garanti eden kurumların varlığı olarak sıralanabilir.

- AB'ye katılmaya aday ülkeler; istikrarlı ve kurumsallaşmış bir demokrasinin var olması, hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü, insan haklarına saygı ve azınlıkların korunması gibi, dört ana kriter açısından değerlendirmeye alınacaktır.
- Bu kriterlerin varlığı, tek başına yeterli olmamakta, aynı zamanda, kesintisiz uygulanıyor olması gerekmektedir.

bb.Ekonomik Kriterler

Bunlar; işleyen bir pazar ekonomisinin varlığının yanı sıra, Birlik içindeki piyasa güçleri ve rekabet baskısına karşı koyma kapasitesine sahip olunması olarak sıralanabilir.

- Kopenhag Zirvesi sonuçlarına göre, ekonomi alanında işlevsel bir piyasa ekonomisinin varlığı kadar, AB içindeki piyasa güçleri ve rekabet baskısı ile baş edebilme kapasitesi de, aranmaktadır.

cc.Topluluk Müktesebatının Benimsenmesi

Bunlar; siyasi, ekonomik ve parasal birliğin amaçlarına uyma dahil olmak üzere, üyelik yükümlülüklerini üstlenme kabiliyetine sahip olunması, daha açık şekilde, AB'nin siyasi birlik ile ekonomik ve parasal birlik hedeflerini kabul etmek ve AB'nin aldığı kararlara ve uyguladığı yasalara uyum sağlamak olarak açıklanabilir.

- Tam üyeliğe kabul edilen bir ülke, "AB Müktesebatı" olarak adlandırılan, Avrupa Birliği'nin tüm yasalarını, kurallarını kabul etmek durumundadır. Kendi ulusal mevzuatını, bu kurallar doğrultusunda gözden geçirip, çelişen hükümlerini bu yasalar ile uyumlu hale getirmelidir. Üyelik müzakerelerinin sürdüğü dönemlerde, bu uyum sorunları, zaman içinde çözümlenmeye çalışılmakta ve aday devlete, AB tarafından bazı yardımlar yapılmaktadır.

TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE AVRUPA'NIN BÜTÜNLEŞMESİ, BÖLÜM SONU.

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KURUMLARI VE GÖREVLERİ

Avrupa Birliği'nin Kurumsal Yapısı

A.Genel Bakış

- Avrupa Birliği Antlaşması'nın 13. maddesinde, Birliğin, kurumsal bir çerçeveye sahip olduğu vurgulanmıştır. Burada, amaç, birlik mühtesebatına tamamen saygı içinde ve bunu geliştirerek hedeflerine erişmek için, yürütülen faaliyetlerin bütünlüğünü ve sürekliliğini sağlamaktır.
- Birliğin kurumsal çerçevesiyle ilgili düzenleme, Avrupa Birliği Antlaşması'nın 13. maddesinde yer alır. Buna göre, Birliğin Kurumları şunlardır;
 - Avrupa Parlamentosu.
 - AB Konseyi.
 - Konsey.
 - Komisyon.
 - Avrupa Birliği Adalet Divanı.
 - Avrupa Merkez Bankası.
 - Sayıştay.
- Her kurum, Antlaşmalarla öngörülen amaçlara, şartlara ve usullere uygun olarak; bu antlaşmalarla kendisine verilen yetkilerin sınırları içerisinde, hareket eder. Kurumlar, kendi aralarında titiz bir işbirliği uygulaması yaparlar.
- Ayrıca, kurumlar tarafından oluşturulan kuruluşlar da vardır.
- AB'nin kurumsal yapısının birbirine geçişken, farklı halkalardan oluşan bir yapıya sahip olduğu görülür. Üye ülkeler ile Birlik menfaatlerinin dengelenebilmesi için, kurumsal yapılanma, en başından itibaren, kontrol ve denge mekanizması içinde gelişimini sürdürmektedir. Ancak, bu yapısına rağmen, kurumlar birbirlerini siyasal ve hukuksal olarak denetleyebilmektedir.
- Avrupa Birliği, gerek hedefleri, gerekse hedeflere ulaşma doğrultusunda oluşturulan teşkilatlanma yapısıyla, diğer hiçbir uluslararası örgütlenmede görülmeyecek, sui generis bir uluslararası yapılanmadır.
- Birliğin kurumsal yapısı, çok dinamiklidir. Bunun anlamı, Birlik içinde sürekli değişim içinde olan konuların bir hayli fazla oluşudur.

B.Avrupa Parlamentosu

- Toplulukların ilk ortaya çıkışından itibaren, Birlik organları içinde en çok değişikliğe uğrayan AP'dir. AP'nin kökeni, AKÇT Antlaşması'ndaki 78 üyeli ve ilk kez, 1952 Eylül'ünde Strasbourg'da toplanan, Avrupa Parlamenter Genel Kurulu'na dayanır. AET ve AAET'yi ortaya çıkaran Roma Antlaşması ile yapılp, yürürlüğe giren Toplulukların Ortaklaşa Bazı Kurumlarına İlişkin Sözleşme'si, 1. ve 2. maddeler uyarınca, Toplulukların Genel Kurulu, 1958'de birleştirilmiş ve üç farklı Topluluk için faaliyet gösterecek bir organ haline gelmiştir.
- Parlamento, 1979 yılında yapılan doğrudan seçim uygulamasına kadar, seçilmiş değil, atanmış üyelerin oluşturduğu bir kurumdur.
- Kurucu Antlaşmalar üzerinde değişiklik yapan Antlaşmalar, veto ve geciktirme yetkileri vererek, Parlamento'nun yasama sürecindeki etkisini arttırmıştır. Bununla beraber, Batı demokrasilerinde, devletin yürütme organı Parlamento'ya karşı sorumlu ve onun denetimi altında olduğundan, AP, bu anlamda da tam anlamıyla bir parlamento niteliği kazanamamıştır.
- Ancak, Parlamento, yasama prosedürüne ortak olarak yetkilerini giderek artırmaktadır. Bugün, Avrupa Parlamentosu, başlangıçta düşünüldüğü gibi, yine danışma hizmeti veren, görüş bildiren, onay veren bir kurumdur. Fakat, 1992 Maastricht, 1997 Amsterdam ve 2001 Nice Antlaşmaları ile hızla, danışma meclisinden, ulus devletlerde mevcut bulunan yasama meclisine doğru ilerlemektedir. Zira, AP, getirilen Ortak Karar Prosedürü gereğince, yasaların kabulü konusunda, Konsey ile eşit statüye gelmiştir.

aa.Parlamento'nun Seçim Sistemi

- AP seçimleri, her 5 yılda bir yapılır. Konsey tarafından, AP'ye danışıldıktan sonra, tespit edilen bir haftada; Perşembe günü sabahtan itibaren, Pazar günü akşamına kadar, ülkenin kendisinin tespit edeceği bir günde, oy kullanma işlemi yapılır. Oylar, tüm üye devletlerde oy verme işlemleri tamamlandıktan sonra sayılmaya başlanır.
- Seçimlere düşük katılım oranı ve parlamenter sayılarının, üye ülkelere göre dağılımındaki sorunlar, AP'nin meşruiyetinin tartışılmasına yol açan meselelerdir.

bb.Gruplar (Siyasi Partiler)

AP üyeleri, üye devletlerdeki yüzden fazla siyasi partiye mensup seçilmiş kişilerdir. Üyeler, Parlamento'da ulusal gruplar halinde değil, politik gruplar halinde otururlar. AP'nin, partilere benzeyen çok uluslu gruplara dayanması, AP'yi klasik parlamentolara yaklaştırmaktadır. AP'de, halihazırda, Haziran 2009 seçimlerinde, 27 üye ülkeden seçilen 736 üye vardır. Bu üyeler, Parlamento'da, yedi siyasi grup ile bağımsızlar arasında yer alır;

- Avrupa Halkları Partisi (Hristiyan Demokratlar)
- Avrupa Parlamentosu'nda İlerici Sosyalistler ve Demokratlar İttifakı Grubu.
- Avrupa İçin Libareller ve Demokratlar İttifakı.
- Yeşiller ve Avrupa Serbest İttifakı Grubu.
- Avrupa Muhafazakarları ve Reformistleri Grubu.
- Avrupa Birleşik Solu ve Kuzeyli Yeşil Sol Konfederatif Grubu.
- Avrupa Bağımsızlık ve Demokrasi Grubu.

cc.Parlamento'nun Çalışma Şekli

- ABA 14. maddesine göre, Avrupa Parlamentosu, Başkanı'nı ve Başkanlık Divanı'nı kendi üyeleri arasından seçer. Parlamento İçtüzüğüne göre, AP Başkanı, 2,5 yıllığına gizli oy ile seçilir. Başkanın idari ve törensel görevleri vardır. Yine, Parlamento tarafından, 14 Başkan yardımcısı seçilir.
- AP'nin oturumlarında ele alınacak konular ve konulardaki çalışmalar, Daimi Komisyonlar tarafından yapılır. 25 ile 78 milletvekilinden oluşan bir Komisyonun; bir başkanı, bürosu ve sekreteryası bulunur. Komisyonlar, ayda bir ya da iki kez, kamuya açık olmak üzere, Brüksel'de toplanır. Parlamento'da alt komisyonlar ve geçici komisyonlar kurulabilir. AP'de, halihazırda, 23 Daimi Komisyon ve 2 geçici Komisyon vardır.
- Komisyonlar, Konsey'e sunulan Komisyon önerileri, Konsey'in ortak tutum değişiklikleri ve Parlamento'nun kendi girişimi ile hazırladığı kararlar hakkında, Parlamento'nun görüşlerini hazırlamakla görevlidirler. Komisyonlar, AP'nin fonksiyonlarını icra etmesinde hayati öneme sahiptir.

dd.Parlamento'nun Görev ve Yetkileri

- Avrupa insanlarını temsil eden bir kurum olarak Parlamento, Topluluğun demokratik temele dayanmasını temin eden bir kurum niteliğindedir. ABA 14. maddesine göre, AP'nin, hem danışma hem de denetleme görevleri vardır. AB'nin genişlemesi ve genişlemesine paralel olarak, AP'nin görevleri de genişlemiştir. Zamanla artan bu görev ve yetkiler, dört ana başlık altında, toplanabilir;
 - Yasama Sürecine İlişkin Yetkileri.
 - Parlamento, ABA'nın 14. maddesine uyarınca, Birlik tasarruflarının oluşturulması, bir diğer ifadeyle, hukukun konulması sürecine, Konsey ile birlikte katılır. Ayrıca, onay ya da işbirliği niteliğinde görüş vererek de, Birlik tasarruflarının oluşturulmasına katılır. AP, Konsey ve Komisyon ile birlikte, ortak açıklamalarda bulunmak suretiyle de, Birlik tasarruflarına müdahil olur. (Bkz. Bozkurt/Özcan/Köktaş, Avrupa Birliği Hukuku, 6. Baskı, s.114 vd.)
 - Kontrol Yetkileri.
 - Parlamento, yönetim üzerinde önemli ve geniş bir alanda kontrol yetkilerine sahiptir. Bu yetkiler, Komisyon üzerindeki kontrol yetkileri (Komisyon Başkanı ve üyelerinin belirlenmesi aşamasında Parlamento'nun sahip olduğu yetkiler, soru sorma veya gensoru önergesi sunma.), geçici soruşturma komisyonu oluşturma, yurttaşların şikayetlerini değerlendirme ve yurttaşların başvurabileceği bir Arabulucu (Ombudsman) atama olarak sayılabilir. (Bkz. Bozkurt/Özcan/Köktaş, Avrupa Birliği Hukuku, 6. Baskı, s.119)
 - Bütçeye İlişkin Yetkileri.
 - AP'nin bir diğer görevi, bütçenin kabulüne ilişkindir. Zorunlu olmayan harcamalar dışında, Parlamento, son sözü söyleme yetkisine sahiptir. AP'nin, bütçe ile ilgili yetkisi, sadece bütçeyi kabul etme ile sınırlı değildir. AP, aynı zamanda, bütçenin uygulanmasını da denetler. İbra etme yetkisi de, Parlamento'ya verilmiştir.
 - Adalet Divanı'na Başvurma Yetkisi.
 - Parlamento, Adalet Divanı önünde, derdest bir davada tarafların birinin yanında müdahil olarak davaya katılabilir. Parlamento, herhangi bir konuda, diğer kurumların üzerine düşen görevi yerine getirmemesinden dolayı, Antlaşma hükümlerini ihlal ettiği gerekçesiyle, Adalet Divanı'na dava açabilir. Parlamento, kendi imtiyazlarını korumak için, diğer Birlik kurumlarından birinin yapmış olduğu bir işleme karşı, iptal davası açabilir.

C.Avrupa Konseyi

aa.Kavram

Burada, üzerinde durulan Avrupa Konseyi, uluslararası bir örgüt olan Avrupa Konseyi ile ya da halihazırda, 27 üye devletin bakan düzeyindeki temsilcisinden oluşan ve Konsey (Bakanlar Konseyi) ile karıştırılmamalıdır.

bb.Yasal Zemin

Lizbon Antlaşması ile asli organ haline getirilen AB Konseyi, ABA. m. 15 hükmüne göre; AB Konseyi, Avrupa Birliği'nin kalkınması için gerekli güdülenmeleri sağlar ve bunun genel siyasi yönelimlerini ve önceliklerini belirler. Yasama işlevleri icra etmez.

cc.Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP)

- Avrupa Konseyi, ODGP'nin ilkelerini ve genel çerçevesini belirlediği için, bu alanda hayati bir role sahiptir. Diğer durumlar yanında, özellikle, ortak savunma konusunun gündemde olduğu yerde ya da AB'nin askeri kanadı olan Batı Avrupa Birliği'nin kullanılması söz konusu olduğu zaman, bu rol daha fazla önem taşımaktadır.
- Öte yandan, ABA'nın ortaya koyduğu temel koşula göre, üye devletlerin önemli ortak çıkarlarının olduğu alanlarda, Birliğin uygulayacağı ortak stratejileri belirleyecek olan, yine Avrupa Konseyi'dir.

D.Konsey

- Avrupa Birliği'nde, hem yasama ve hem de yürütme organı olarak, etkin bir konuma sahip olan Konsey, ABİA ve ABA'nın verdiği yetkilere dayanarak, faaliyet gösteren bir organdır.
- Konsey, Bakanlar Konseyi ya da sadece, Bakanlar olarak da ifade edilir.
- Lizbon Antlaşması ile, AB Konseyi ile Konsey, ayrı asli kurumlar haline getirilmişlerdir.

aa.Konsey'in Oluşumu

- Konsey, her bir üye devletten, kendi devletini temsil etmeye yetkili, devleti adına bağlayıcı kararlara imza yetkisi bulunan, bakan düzeyinde, birer temsilciden oluşur.
- Konsey Başkanlığı, altı ay gibi kısa bir zaman içinde, üye devletler arasında değiştiğinden, Konsey Genel Sekreterliği, önemli rol oynar. Bununla beraber, Birliğin sorumlulukları, hem genişlediği, hem de derinleştiği için, Konsey Başkanlığının rolü, gittikçe önemli hale gelmiştir.
 - Başkanlık; bütün toplantıları ayarlamak ve toplantılara başkanlık yapmak, kabul edilebilir uzlaşmaları özendirmek, Konsey'e sunulan sorunlara pragmatik çözümler bulmak ve karar almada tutarlılığı ve sürekliliği sağlamak, zorundadır.
 - Genel Sekreter ve yardımcısı, 5 yıllık bir süre için, Konsey tarafından, oybirliğiyle atanır.

bb.Konsey'in Görevleri

- Yasama görevi.
 - Topluluğun yasama organı olan Konsey, bu yetkisini, Birlikle ilgili çok geniş bir alanda, Ortak Karar Prosedürü gereğince, Avrupa Parlamentosu ile birlikte kullanır.
 - Komisyon'un sunduğu bir teklif üzerine, Konsey ya ABİA. m. 294 uyarınca, Avrupa Parlamentosu ile ortaklaşa ya da Avrupa Parlamentosu'na danıştıktan sonra tek başına; tüzük veya direktif formunda, Topluluğun yasal düzenlemelerini yapar. Konsey, ayrıca, bireysel kararlar ve bağlayıcı olmayan tavsiyeleri de kabul eder.
- Birlik dış politikası.
 - Konsey, Birlik adına, Birlikle bir ya da daha fazla devlet ya da uluslararası örgüt arasında, uluslararası antlaşmalar yapar. Bu tür antlaşmalar, Komisyon tarafından müzakere edilir. Parlamento'nun onayı alındıktan sonra, Konsey tarafından karara bağlanır.
- Bütçe.
 - Konsey, Avrupa Parlamentosu ile birlikte, Topluluğun bütçesini yapar.
- Atamalar.
 - Konsey; Sayıştay, Ekonomik ve Sosyal Komite ile Bölgeler Komitesi üyelerini atar.

cc.Konsey Toplantıları

Hukuki açıdan bakıldığında, Konsey, tek bir kurumdur. Fakat, uygulamada, her biri farklı fonksiyonel alanla uğraşan, değişik konseylere ayrılmıştır. Konsey, iki sıfatla toplanmaktadır:

- Bunlardan ilki, Konsey'in üye devletlerin bakanlarından, yani siyasal sorumluluk taşıyan kişilerden oluşan toplantılar yapmasıdır.
- İkinci olarak Konsey, bazı özel durumlarda, üye ülke devlet ya da hükümet başkanları düzeyinde toplanabilir.

dd.Konsey'in Çalışma Yöntemi

- Konsey, Başkanın daveti üzerine, kendiliğinden veya üyelerinin ya da Komisyon'un isteği üzerine, toplanır.
- Konsey, yasama organı olarak faaliyet gösterdiği zaman, yasa teklifi inisiyatifi, Komisyon'un elindedir.
- Yasama işlemi sürecinde, Parlamento da aktif rol oynar (Ortak Karar Prosedürü).

ee.Konsey'deki Oylama Yöntemleri

- Klasik uluslararası bir kuruluştaki oybirliği genel kuraldır. Birlik Antlaşmalarına göre ise, Konsey, üyelerinin basit çoğunluğu, nitelikli çoğunluğu ya da oybirliği ile kararlar alır.
- Basit çoğunlukla karar alınması.
 - Basit çoğunlukla karar alırken, yeter sayı, toplantıya katılanların yarısından bir fazlası değil, Konsey'deki üye tam sayısının yarısından bir fazlasıdır (14/27 üye).
 - Bazı üyelerin toplantıya katılmamaları halinde, yeter sayıya ulaşamadığı için karar alınamamasını önlemek için, vekaleten oy verme usulü benimsenmiştir.

- Buna göre, Konsey'in her bir üyesi, Konsey'deki oy hakkını, geçici olarak, bir diğer üyeye devredebilir. Ancak, bir üye, birden fazla üyenin vekaletini alamaz.
- Konsey'de kararların basit çoğunlukla alınması, genel kural olmakla birlikte, basit çoğunlukla karar alınan konuların oldukça az olması, aslında bu yöntemin, bir istisnai durum olduğunu gösterir. Bu konular, şunlardır;
 - ABİA. m. 240/3'e göre, Konsey içtüzüğünün kabul edilmesi.
 - ABİA. m. 241'e göre, Birliğin ortak amaçlarının gerçekleştirilmesi için, Konsey'in, Komisyon'dan araştırma ve öneri yapmasını istemesi.
 - ABA. m. 48'e göre, Kurucu Antlaşmalarda değişiklik yapmaya ilişkin prosedürde görüş belirtme.
 - ABİA. m. 242'e göre, Antlaşma'da belirtilen Komiteler'in statülerinin belirlenmesi.
 - ABİA. m. 337'e göre, Komisyon'a bilgi toplama ve inceleme yetkisinin verilmesi.
- Nitelikli çoğunlukla karar alınması.
 - Antlaşmaların aksine düzenleme yapmadıkları durumlar dışında, Konsey, nitelikli çoğunlukla karar alır. Yani birçok alanda, kararlar, basit çoğunluktan daha fazla bir çoğunluğu gerektiren, nitelikli çoğunlukla alınmak zorundadır.
 - Günümüzde, nitelikli çoğunlukla kararların alınmasında, Lizbon Antlaşması ile öngörülen düzenleme geçerlidir. (Bkz. s.11)
- Oybirliğiyle karar alınması.
 - Antlaşma, az sayıdaki, fakat çok önemli konulardaki kararlar için, Konsey'in oybirliği ile hareket etmesini istemektedir. Çekimser kalınması, karşı oy olarak değerlendirilmediği için, bir üye ülkenin desteklediği bir karar, diğer bütün ülkelerin çekimser kalması halinde kabul edilebilir.
 - Anayasal öneme sahip konularda veya siyasal olarak çok hassas konularda, oybirliğine gereksinim vardır.
 - Parlamento'nun reddettiği bir Komisyon önerisini, işbirliği prosedürü altında, Konsey'in değiştirmesi ya da kabul etmesi için de oybirliğine ihtiyaç vardır.
 - Konsey, birçok durumda, oybirliği koşulu olmasa bile, kararlarını oybirliği ile alma yoluna gitmektedir.

E.Komisyon

- Komisyon'un rolü ve sorumlulukları, onun, AB'nin politika belirleme sürecinin merkezinde yer almasını sağlamaktadır.
- Konsey, Avrupa Parlamentosu ile paylaşarak da olsa, Birliğin ikincil hukukunu koyan organı niteliğini taşır. Ancak, Konsey, bir yasal düzenleme yapabilmek için, Komisyon'un bir teklif hazırlamasına ihtiyaç duyar. Komisyon ise, tek başına hukuk koyma ve hukuk konulması için teklifte bulunma yetkisine sahip, bir organdır.
- Birlik hukuku, temel olarak, Komisyon'un eylemleri ile sürdürülmektedir.
- Komisyon, uluslararası antlaşmaların müzakerelerini yapan, Topluluğu temsil eden ve üye devletlerin çıkarlarını koruyan, yürütme, koruma ve kollama görevini yürüten bir organdır.

aa.Yasal Zemin

Komisyon'u düzenleyen kurallar, ABA ve ABİA içinde yer almaktadır.

bb.Komisyon'un Oluşumu

- Komisyon, üye devlet vatandaşı olan ve komiser olarak adlandırılan üyelerden oluşur.
- Komisyon'un toplam üye sayısı, Konsey tarafından oybirliğiyle değiştirilebilir. Nice Antlaşması'ndan önceki haliyle, ATA'ya göre, her bir üye devletten en az bir, en fazla iki komiser olabilir.
- AB'nin gelecekteki genişlemelerinde, Komisyon'un oluşumu ile ilgili öneriler getirilmiştir;
 - Buna göre, AB'ye alınacak yeni üye sayısı, 5 ülkeden fazla olmazsa, her bir üye devlet, Komisyon'da bir üye ile temsil edilecektir. 5'ten fazla devletin AB'ye katılması durumunda ise, hem Komisyon'un, hem de diğer organların yapısını ve oluşumunu gözden geçirmek için hükümetlerarası bir konferans toplanmak zorundadır.

cc.Görev Süresi

- Maastricht Antlaşması, daha önce 4 yıl olan komiserlerin görev süresini, Parlamento üyelerinin görev süresi olan 5 yıla eşitledi. Bu sürenin bitiminde, komiserler yeniden atanabilirler. Ancak, uygulamada, nispeten çok az komiser, bir dönemden fazla bu göreve atanmaktadır.
- Normal yenileme ve ölüm dışında, bir Komisyon üyesinin görevi, istifa ettiği veya resen görevden ayrılmış sayıldığı tarihte sona erer. Görev süresinin geri kalan kısmı için, üye devlet hükümetlerinin ortak onayı ile yeni bir üye atanır. Konsey, oybirliğiyle, yeni atama yapılmasına gerek olmadığına karar verebilir.
- Komisyon Başkanı'nın istifası, resen görevden ayrılmış sayılması veya ölümü halinde, geri kalan görev süresi için, öngörülen usule göre, yeni Başkan atanır.

dd.Komisyon Başkanı

- Avrupa Birliği Antlaşması, 6 başkan yardımcılığı pozisyonlarını kaldırarak, Komisyon'un, arzu etmesi halinde, bir ya da iki üyesini, bu göreve atayabileceğini benimsedi.
- Başkan, komiserlerin hangi alanlarda sorumlu olacağını belirleme yetkisine sahiptir.
- Nice Antlaşması ile Komisyon Başkanı'nın, daha da güçlendirildiği görülmektedir.

ee.Komiserlerin Sorumlulukları

- Kişisel sorumluluk,
 - Komisyon üyeleri, görevlerini yerine getirirken, özellikle, Topluluğun genel çıkarları söz konusu olduğu zaman, tamamen bağımsız olmak zorundadırlar.
 - Herhangi bir hükümetten ya da başka bir dış kurumdan talimat alamazlar; ücretli ya da ücretsiz başka bir işle uğraşamazlar. Görevleri ile bağdaşmayan her türlü faaliyetten kaçınırlar. Aksi halde görevden uzaklaştırılabilirler.
 - Her üye devlet, bu kurala uymayı ve görevlerini yerine getirirken, Komisyon üyelerini etkilememeyi taahhüt eder. Ancak, uygulamada, bu kuralların geçerli olduğunu söylemek güçtür.

- Komiserler, genel ehliyetlerine göre seçilir. Ancak, onların bağımsızlıkları, her türlü şüpheden uzak olmalıdır. Bu nedenle, komiserler, sadece AB'nin çıkarları doğrultusunda hareket eden kişilerdir.
- Toplu sorumluluk.
 - Komisyon, Parlamento'ya karşı sorumludur.
 - Komisyon'un faaliyetleri hakkında bir gensoru önergesi verildiğinde, Avrupa Parlamentosu, bu önerge hakkında, ancak, verilisinden en az üç gün sonra ve açık oylamayla karar verebilir.
 - Gensoru önergesi, Avrupa Parlamentosu'nun üye tam sayısının çoğunluğu ve kullanılan oyların üçte ikisiyle kabul edilirse, Komisyon üyeleri, toplu olarak istifa ederler.

ff.Komisyon Çalışanları

- Sayıları 20.000'i aşan çalışanı ile Komisyon, Birliğin, eleman bakımından en büyük organdır. Bu çalışanların 1/5'nin, tercüme servislerinde çalıştıkları belirtilmektedir.
- Komisyon, idari yapılanma itibarıyla, genel direktörlüklere bölünmüş vaziyettedir.

gg.Komisyon'un Çalışma Yöntemi

- Kurul halinde çalışan Komisyon, çalışmalarını yürütmek için, haftada bir kez Çarşamba günleri toplanır.
- Komisyon'da karar almak için gerekli çoğunluk, üye tam sayısının salt çoğunluğudur.
- Komiserlerin, görevlerini yerine getirmeleri için, 6 kişiden oluşan bir bir büroları vardır.

hh.Komisyon'un Görevleri

Temel görevi, Ortak Pazarın gelişmesini ve düzenli çalışmasını sağlamak olan Komisyon, genellikle, Antlaşma'nın bekçisi olarak tanımlanır.

- Yasa teklifi hazırlama görevi.
 - Komisyon, yasa tekliflerini hazırlarken, üç önemli değişmez hedefe uygun hareket eder; Birlik çıkarlarını gözetmek, mümkün olduğunca geniş bir danışmada bulunmak ve ikincilik ilkesine saygılı olmak.
 - Komisyon'un, Antlaşmadan doğan yetkileri bulunmaktadır;
 - Bir üye devlet vatandaşının, bir üye devlette iş sahibi olduktan sonra, ev sahibi üye devlette kalmasının koşullarını düzenleyen tüzükler yapmak.
 - Kamu işletmelerine ve belirli diğer işletmelere uygulanacak rekabet kurallarına ilişkin, üye devletlere direktifler hazırlamak ve kararlar almak.
 - Komisyon'un ayrıca, görevlendirmeden doğan yetkileri bulunmaktadır;
 - Konsey'in görevlendirmesiyle, Ortak Tarım Politikasıyla ilgili, ayrıntılı yasa önerileri yapmak.
- Yürütme organı olarak Komisyon'un görevleri.
 - Komisyon'un yürütme görevlerinden biri, Birliğin yıllık bütçesi ile, esas amacı, bölgeler arasındaki ekonomik zenginlik ve fakirlik farkını ortadan kaldırmak olan yapısal fonları yönetmektir.
 - Komisyon, ayrıca, üçüncü devletler ya da devletler toplulukları ile, Birlik adına, ticaret ve işbirliği antlaşmaları müzakere eder.

- Birlik hukukunun uygulanmasını gözetme ve sağlama görevi.
 - Komisyon AB yasalarının, Ortak Pazar çerçevesinde sağladığı haklardan, bütün üye devlet vatandaşlarının aynı şekilde yararlanmalarını sağlamak üzere, Antlaşmaların, üye devletler tarafından, doğru olarak uygulanıp uygulanmadığını denetler.
 - Komisyon'a, Antlaşma hükümlerinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmediğini düşündüğü üye devlete karşı, Adalet Divanı önünde, ihlal davası açma yetkisi verilmiştir.

jj.Komisyon'un Yetkilerinin Sınırları

Yasa teklifi hazırlama yetkisine sahip olmakla birlikte, Komisyon, AB'nin temel politikalarını ve önceliklerini belirlemez. Bu alandaki sorumluluk, üye devletlerin bakanlarından oluşan, Konsey'e aittir.

F.Avrupa Birliği Adalet Divanı

- Birliği oluşturan Antlaşmalar'da belirlenen hedeflere ulaşılması için öngörülen politikalara, hem Birlik organları, hem de AB üyesi devletler, harfiyen uymak ve bu politikaları uygulamak zorundadırlar. Bu uygulamanın etkinliğini sağlamanın tek yolu ise, hukuki denetimdir. Birlik amaçları doğrultusunda, Topluluğun kendi bünyesinde bağımsız bir yargı teşkilatı kurulmasının uygun görülmesi sonucu olarak, Avrupa Birliği Adalet Divanı kurulmuştur.
- Divan, Birliği oluşturan Antlaşmaların, uygulanmasında ve yorumlanmasında hukuka uygunluğu güvence altına alır. Divan'ın bu yetkisi, sadece, Kurucu Antlaşmalar ile sınırlı değildir. Bu Antlaşmalarda belirtilen yetkili organlar tarafından oluşturulan, ikincil hukuk normlarının da, uygulanması ve yorumlanması, yine Divan'ın yargı yetkisi içindedir.
- Divan, yapmış olduğu yorumlar ve oluşturduğu içtihatlarla, Birlik hukukunun uygulanmasında bir dinamizm sağlamış ve AB'nin bütünleşme sürecine, önemli katkılar yapmıştır. Hatta, denilebilir ki, Divan'ın katkıları olmasa, entegrasyon sürecinin, bugün ulaştığı noktaya gelmesi mümkün değildir.

aa.Adalet Divanı'nın Yapısı ve Çalışması

- Divan'da, her üye devletten 1 yargıç olmak üzere, toplam 27 yargıç görev yapmaktadır. Divan Statüsü'nde benimsenen düzenlemelere göre, Divan, Büyük Daire ve Daireler şeklinde toplanır. Divan'da, iki adet 5 yargıçlı Daire, dört adet de 3 yargıçlı Daire vardır. Bu Daireler, kararlarını, basit çoğunlukla alırlar. Adalet Divanı Statüsü'nün öngörmesi halinde, Divan, aynı zamanda Genel Kurul şeklinde de toplanabilir. Genel Kurul, üyelerinin salt çoğunluğu ile toplanır ve basit çoğunlukla karar alır.
- Nice Antlaşması ile yapılan değişikliklerden sonra, Adalet Divanı, Divan Genel Kurulu ya da tüm yargıçların katıldığı, Büyük Genel Kurul şeklinde toplanabilecektir. Genel Kurul, daha önce Büyük Genel Kurul tarafından karara bağlanan konularda yetkili olacaktır. Ayrıca, 5 yargıçtan oluşan Dairelerin Başkanları 3 yıllığına seçilir. 2. kez seçilmek mümkün olacaktır.
- Yargıç ve hukuk sözcülerinin görev süreleri 6 yıldır. Ancak, davalarda sürekliliği sağlamak için, yargıçlar ve hukuk sözcülerinin yenilenmesi, üç yılda bir, kısmen yapılır. Böylece, Divan üyelerinin hepsinin, bir anda değiştirilmesi önlenmiş olur. Görev süresi dolan yargıç ve hukuk sözcüleri yeniden atanabilirler. Aynı zamanda, her üç yılda bir, hukuk sözcülerinin de bir bölümü, değişmektedir. Yargıçlar, kendi aralarından, 3 yıllığına, Adalet Divanı Başkanı'nı seçerler. Görev süresi sona eren başkan, yeniden seçilebilir.
- Divan'da müzakereler, gizli yapılır.

- Dili Fransızca olan Divan'ın kararlarını, raportör olan yargıç yazar.

bb.Yargıç ve Hukuk Sözcülerinin Nitelikleri

- ABİA'nın 253. maddesine göre, yargıç ve hukuk sözcüleri, bağımsızlığı hakkında tam güven veren ve kendi ülkelerinde en yüksek yargı görevlerinde bulunmak için aranan şartları taşıyan kişiler ya da hukuk bilimi alanında görüşleriyle, yeteneklerini kabul ettirmiş hukukçular arasından, tüm üye ülkelerin mutabakatı ile bu göreve atanırlar.
- Yargıç ve hukuk sözcüleri, göreve başlamadan önce, görevlerini tarafsızlık ve vicdani kanaatlerine göre yapacaklarına ve müzakerelerin gizliliğini koruyacaklarına yemin ederler.
- Yargıç ve hukuk sözcüleri, yargı muafiyetine sahiptirler. Bu muafiyet, mutlaktır. Sadece görev süresince değil, bu sürenin dolmasından sonra da devam eder. Muafiyetin kapsamı, yargıç ve hukuk sözcülerinin resmi sıfatlarıyla açıkladıkları yazılı ve sözlü beyanları ile bu sıfatla yapılan işlemlerdir.

cc.Adalet Divanı Görev Alanı

- Divan, Birlik hukuku çerçevesinde ortaya çıkan uyuşmazlıkları, yine Birlik hukuk normlarını uygulayarak çözmektedir.
- Divan, Birlik kurumlarının işlem ve tasarruflarının, Birlik hukukuna uygun olup olmadığını, bu kurumların, Antlaşmalar gereği kendilerince tanınan yetkilerini aşıp aşmadığını, hatta, üye devletlerin Birlik hukukunu ihlal edip etmediğini tespit edip, karara bağlar. Son olarak, Divan, Birlik hukuku çerçevesinde, bu hukukun süjeleri arasında çıkacak ihtilafları çözmekle görevlidir. Divan'ın aldığı kararlar, kesindir. Karar aleyhine gidilecek, başka bir üst yargı merci yoktur. Kararı uygulayacak olan üye devlet, uygulamayla ilgili bütün önlemleri almak zorundadır. Ancak, Divan, bu görevleri yerine getirirken, kendiliğinden harekete geçemez. Uyuşmazlıklar, ya Birlik organları tarafından, ya üye devletler tarafından ya da üye devletlerin vatandaşları tarafından Divan önüne getirilir.

dd.Adalet Divanı Yargısının Önemi

- Divan'ın aldığı kararlar, her ne kadar siyasal karar olmasa da, bu kararların, AB'nin bütünleşme sürecine katkıları çok fazla olmuştur.
- Divan, önemli prensiplerin Birlik içinde yerleşmesi konusunda, çok önemli kararlara imza atmıştır.
- Divan'ın vermiş olduğu kararlar, tamamen, Birlik hukukunun uygulanması ve yorumlanması ile sınırlıdır.

ee.Adalet Divanı Kararlarının Birlik Vatandaşlarının Yaşamına Etkisi

- Divan, Birliği oluşturan Antlaşmalar tarafından oluşturulan kurumsal sistemde, çok önemli bir fonksiyon icra eder. Bir yanda, Birlik organlarının yetkileri, diğer yanda üye devletlerin sahip oldukları yetkilerin kullanılması arasındaki nazik dengeyi, hukukun üstünlüğü ilkesine göre sağlayan tek organ, Divan'dır.
- Divan, kisilerin serbest dolaşımı ve yerleşme hürriyeti, hizmetlerin serbest dolaşımı, rekabet, çevrenin korunması, bireylerin temel hak ve özgürlükleri, erkek ve kadın arasında ücret eşitliği gibi, AB vatandaşlarını doğrudan ilgilendiren birçok alanda, önemli kararlar alarak, Antlaşmalar'da belirtilen, Avrupa halkları arasında daha yakın işbirliğinin temin edilmesi konusunda, büyük katkılar sağlamaktadır.

ff.Adalet Divanı'nın Yargı Yetkisinin Özellikleri

- Divan, üye devletlerin ulusal hukuk düzenlerinin görev alanlarına giren sorunları ve ihtilafları ele alma ve çözme yetkisine sahip değildir.
- Her ne kadar, üye devletlerin, Birlik hukukuna aykırı davranıp davranmadıkları konusunu, nihai olarak kara bağlama yetkisi, Divan'a tanınmış ise de, bu yetki, bir tespitten öte gitmemektedir. Divan'ın, Birlik hukukunu ihlal eden ulusal organların, karar ve işlemlerini iptal etme yetkisi yoktur.
- Birlik hukukunu uygulamak ve bu hukuk düzenine ait uyumsuzlukları çözmek, sadece, Divan'a tanınmış bir yetki değildir. Divan'ın münhasır yetkisine girmeyen alanlarda, üye devletlerin mahkemeleri de yetkilidir.

gg.Divan Yetkisinin Mecburi ve İhtiyari Niteliği

- Mecburi yetki.
 - Divan'ın yetkisinin mecburi olması, yetkinin, bir davanın taraflarının iradesinden değil de, Birlik Antlaşmaları'ndan veya diğer Birlik mevzuatından kaynaklanması demektir.
 - Birlik hukukunun uygulanması veya yorumlanması konusunda tek yetkili merci Divan'dır. Divan dışında, herhangi bir hakem heyeti ya da uluslararası mahkeme aracılığıyla, Birlik hukukuna ilişkin uyumsuzluklara çözüm aranamaz.
- İhtiyari yetki.
 - Eğer yetki, taraflardan doğuyorsa, ihtiyaridir.
 - Divan'ın ihtiyari yetkisi iki durumda ortaya çıkabilir:
 - Divan'ın tahkim sözleşmesi uyarınca yetkili kılınması.
 - ABİA. m. 273, tarafların, ancak Antlaşma'nın konusuna ilişkin ihtilafları, anlaşarak, Divan önüne getirme alternatifini sunmuştur. Bunun haricinde, kurucu Antlaşmalar'ın uygulanması ve yorumlanmasına ilişkin çıkacak muhtemel ihtilaflarda, Divan'ın yetkisi ihtiyari değil, münhasır bir yetkidir.
 - Divan'ın tahkim şartı uyarınca yetkili kılınması.
 - ABİA. m. 272 uyarınca, Divan, Birlik tarafından veya Birlik adına akdedilmiş bulunan herhangi bir kamu hukuku veya özel hukuk sözleşmesinde yer alan bir tahkim koşulu gereğince, bu akitten doğan ihtilafları karara bağlamaya yetkilidir.

hh.Adalet Divanı'nın Baktığı Davalar

Divan'da açılacak davalar, nitelikleri ve ortak özellikleri bakımından, üç gruba ayrılabilir;

- Yorum davaları.
 - Dava prosedürü.
 - Komisyon tarafından resen yapılan girişim.
 - Komisyon, bir üye devletin, bu Antlaşma gereğince, üzerine düşen yükümlülüklerinden birini yerine getirmediği kanısına varırsa, o devleti, bu konuda görüşlerini bildirmeye davet eder. İlgili üye devlet, Komisyon tarafından verilen süre içinde görüş bildirmezse, Komisyon, Divan'a başvurur.

- Üye devletler tarafından yapılan girişim.
 - Bir üye devlet, diğer bir üye devletin, Antlaşma'dan doğan bir yükümlülüğü ihlal ettiği kanısında ise, konuyu önce, Komisyon'a şikayet olarak götürmek zorundadır. Komisyon'a yapılan şikayet üzerine, Komisyon, tarafların görüşlerini aldıktan sonra, kendi gerekçeli görüşünü bildirir. Bu görüş doğrultusunda, değişik ihtimaller doğar. Eğer, görüş, ihlalin var olduğu yönündeyse, Komisyon veya şikayette bulunan üye devlet, Divan'a dava açabilir. Eğer, Komisyon, ihlalin bulunmadığı yönünde bir karar verirse veya üç aylık bir sürede, herhangi bir görüş belirtmezse, şikayette bulunan devlet, Komisyon'dan bağımsız olarak, doğrudan Divan'a dava açabilir.
- Hukuka aykırılık davaları.
 - İptal davası. İptal davasının konusunu, Birlik kurumlarının belirlediği ve hukuksal etki doğuran, uygulanması zorunlu olan, ikincil hukuk normları teşkil eder. İptal davasıyla, Birlik kurumlarının, hukuki karar ve tasarrufları, geçerlilik ve hukuka uygunluk açısından, Divan'ın yargı denetimi altına alınmıştır. İptal davası, üye devlet organlarının, karar ve eylemlerine karşı açılmaz.
 - İptal davasını, üye devletler, Parlamento, Konsey, Komisyon ve dava konusu karardan etkilenen gerçek ve tüzel kişiler açabilir.
 - İptal davasında, davalılar, davaya konu işlemi yapan Birlik organlarıdır.
 - ABİA. m. 263 uyarınca, iptal kararını gerektiren nedenler, şunlardır;
 - Yetkisizlik.
 - Önemli Usullere İlişkin Hükümlerin İhlali
 - Antlaşma'nın veya Onun Uygulanmasına İlişkin Bir Hukuk Kuralının İhlali.
 - Yetkinin Kötüye Kullanılması.
 - ABİA. m. 264 uyarınca, yasal dayanaktan yoksun bulunan tasarruflar, Divan tarafından iptal edilir. İptal kararı, geriye etkilidir. Tasarrufu, hükümsüz kılar ve hiç yapılmamış sayılması sonucunu doğurur. Ancak, Divan, iptal edilen tasarrufun yerine yenisini koyamaz. Bu yetki, tasarrufu iptal edilen kuruma aittir. İptal davasında, iptal kararı ile yapılan işlemden zarar gören kişiler lehine tazminata hükmedilemez. İşlemden zarar gören kişiler, bu zararlarının tazmini için ayrı bir dava açmak zorundadırlar.
 - Hareketsizlik davası. Divan, Avrupa Parlamentosu, Konsey ve Komisyon'un, tasarrufta bulunma yükümlülüğüünün olmasına rağmen, yükümlülüklerini yerine getirmemesi, tasarrufta bulunmaması durumunda, açılacak olan hareketsizlik davalarına da bakmaya yetkilidir. Bu durumda, önce, ilgili kuruma, harekete geçmesi için, bir uyarı yapılır. Eğer, bu kurum, iki ay içinde, herhangi bir tasarrufta bulunmazsa, takip eden iki ay içinde, hareketsizlik davası açılabilir.
- Tam yargı davaları.
 - Birliğin Sözleşme Dışı Sorumluluklarından Doğan Tazminat Davası.
 - Personel Davaları.

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KURUMLARI VE GÖREVLERİ, BÖLÜM SONU.

AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKUNUN KAYNAKLARI

Birlik Hukukunun Kaynakları

A.Genel Bakış

Adalet Divanı'nın görev alanını belirleyen Birlik Antlaşmaları'nın her biri, Divan'ın bu Antlaşmaları yorumlarken ve uygularken, hukuka saygıyı sağlayacağını belirtmekle birlikte, hukukun ya da onun kaynaklarının ne olduğunu açıkça belirlememektedirler. Buna rağmen, Divan, Antlaşma hükümleriyle kendisine verilen görevleri yerine getirirken, değişik kaynaklardan, Birlik hukuku olarak yararlanmaktadır. Birlik hukukunun kaynakları şunlardır;

- Birincil kaynaklar olarak adlandırılan, anayasal antlaşmalar.
- İkincil kaynaklar olarak adlandırılan, Birlik organlarının tasarrufları.
- Adalet Divanı tarafından tanınan, hukukun genel ilkeleri.
- Adalet Divanı'nın kararları.
- Üye olmayan devletlerle yapılan uluslararası antlaşmalar.
- Yazılı olmayan Birlik hukuku kuralları.

B.Birincil Kaynaklar

aa.Anayasal Antlaşmalar

- Bu antlaşmalar, hepsi birlikte değerlendirildiğinde, Birlik yapısal hukukunu oluşturduğu için, birincil kaynak olarak, Birliğin yasal düzenine temel oluşturmaktadırlar.
- Birlik hukukunun birincil kaynaklarının başlıcaları, şu şekilde sıralanabilir;
 - Toplulukları kuran, AKÇT, AAET ile AET Antlaşmalarıyla, bunları tamamlayan ekler ve protokoller.
 - Avrupa Toplulukları için, Belirli Ortak Organlar Hakkında Sözleşme.
 - Birleşme Antlaşması.
 - Bütçeyle ilgili, Lüksemburg Antlaşması.
 - AET ve AAET'na Katılma Antlaşmaları.
 - İkinci Bütçe Antlaşması.
 - Avrupa Parlamentosu'na doğrudan seçimle ilgili, Konsey kararı.

- Tek Avrupa Senedi.
- Avrupa Birliği Antlaşması.
- Amsterdam Antlaşması.
- Nice Antlaşması.
- Lizbon Antlaşması.

bb.Özellikleri

- Birliği kuran Antlaşmalar, üye devletler tarafından onaylandıktan sonra, bu devletlerin iç hukuklarında, otomatik olarak yürürlüğe girerler. Bu nedenle, bu Antlaşmalar, kendiliğinden yürürlüğe giren antlaşmalardandır. Uluslararası yükümlülükler içeren, fakat, iç hukukta uygulanabilmesi için, bir uygun bulma yasasına gereksinim duyan, kendiliğinden yürürlüğe girmeyen antlaşmalardan farklı olarak, kendiliğinden yürürlüğe giren antlaşmalar, ulusal mahkemeler tarafından, iç hukuk kuralları olarak uygulanmak zorundadır.
- AB'yi kuran Antlaşma'nın, bir tür yasama faaliyeti olduğuna, onun amaçlarını ortaya koyan hükümler, ABİA. m. 261 ve diğer özel hükümler ABİA. m. 357 tarafından işaret edilmiştir.
- Uluslararası antlaşmalarla ortaya çıkan Birlik hukuku, uluslararası antlaşmaların anayasallaşmasını, uygulamada, getirmiştir. Fakat, uluslararası hukukla bağının tamamen koparılması yoluna da gidilmemiştir.
- Avrupa Birliği hukuku, uluslarüstü bir hukuk düzeni kurmuştur. Ulusal ve uluslararası hukuk sistemlerinin yanında, yeni bir hukuk düzeni olarak ortaya çıkan bu hukuk sisteminin birtakım ayırt edici nitelikleri bulunmaktadır.
- Birlik hukuku, devletlerin egemenlikten kaynaklanan yetkilerinin bir kısmını, Birlik organlarına devrini gerektirmektedir.
- Birlik hukukunun kaynakları olarak kurucu antlaşmalar, anayasal değerdendir, fakat, ikincil normlar olarak Birlik organlarının meydana getirdiği kaynaklar, önemli bir yer tutmaktadır.
- Birliği kuran Antlaşma, imzacı devletler arasında bir anlaşma olması yönüyle bir antlaşma olma özelliğini korumakta, ancak, klasik anlamdaki antlaşmalardan, sadece uluslarüstü kurumlar ortaya çıkardığı için değil, daha da önemli olarak, Antlaşmanın yürütülmesini taraf devletlerden alarak, bu kurumlara devrettiğinden farklılıklar göstermektedir.

C.İkincil Kaynaklar

- Birlik hukukunun ikincil kaynakları, Birlik organlarının, Antlaşmalarla verilen yetkileri çerçevesinde, yarı bağımsız kapasiteleri ile yaptıkları ve hiyerarşik olarak, Antlaşma hükümlerinden sonra gelen hukuktur.
- Birlik organlarının, görevlerini yerine getirebilmeleri ve konulan hedeflere ulaşabilmeleri için, Antlaşmaların kendilerine verdiği yetkiler dahilinde koydukları kurallar, bir tür yasama faaliyeti niteliğinde olmakla birlikte, Antlaşmalar, bu kavramı kullanmaktan ısrarla kaçınarak, bunun yerine, tüzükler kavramını kullanmaktadırlar. Bunun bir nedeni, üye devlet parlamentolarında kendilerinin dışında yasama yetkisi olan bir başka kurum olduğu düşüncesine yol açmamaktır.
- İkincil kaynaklar, Konsey ve Komisyon tarafından hazırlanan; tüzükler, direktifler, kararlar ve tavsiye görüşlerden oluşur. Bu tür tasarrufların özellikleri, ABİA. m. 288'de sayılmıştır. Buna göre; "Kurumlar, Birliğin yetkilerini icra etmek için, tüzükler, direktifler, kararlar, tavsiyeler ve görüşler kabul eder.

Tüzük genel kapsamlıdır, Bütün unsurlarıyla bağlayıcıdır ve bütün Üye Devletlerde doğrudan uygulanır. Direktif, sonuçları açısından her muhatap Üye Devleti bağlar ancak şekil ve yöntem seçimini ulusal makamlara bırakır. Karar, muhatapları için bütün unsurları ile bağlayıcıdır. Tavsiye ve görüşler bağlayıcı değildir."

- İkincil kaynaklardan, tüzükler, direktifler ve kararlar, Birliğin bir tür Resmi Gazetesi olan, Official Journal'da (OJ) yayımlanır. ABİA. m. 297, tüzüklerin ve tüm üye devletlere yöneltilen direktiflerin, bu yolla yayımlanmasını zorunlu kılar; diğer direktifler ve kararlar, yöneldiği kişilere tebliğ edilmek zorundadır.
- İkincil hukuk kaynakları, her ne kadar Antlaşma metninde birer birer sayılsa da, bu liste, tükene ilkesine tabi değildir.

aa.Tüzükler

- Tüzükler, Birlik hukukunun, tüm üye devletlerde aynı şekilde uygulanmasını sağlamanın bir aracıdır. Birlik hukukunun aynı şekilde uygulanması, arzu edilen bir hedef olmakla birlikte, bu, her zaman tüzüklerle gerçekleşmeyebilir ve üye devletlerin herhangi bir işlemine gereksinim duyulabilir.
- ABİA. m. 296'ya göre, bir Birlik organının tasarrufunun tüzük olması için, belirli koşulları taşıması gerekir;
 - Tüzükler, Antlaşma'da tanınan yetkiye dayanmalıdır. Antlaşma'nın tanıdığı yetkiye dayanmayan bir tasarruf, tüzük karakteri taşımaz.
 - Organların hazırladığı tüzükler, gerekçeli olmalı, yani, bu tüzükle hedeflenen amaçları, tüzüğü haklı gösterecek nedenleri ile benimsenen sistemin ana hatlarını, kabaca ortaya koymalıdır.
- Tüzüklerin Doğrudan Etkisi. ABİA. m. 288 uyarınca, tüzükler, doğrudan uygulanır. Tüzükler, yayınlandığı andan itibaren, üye devletlerin herhangi bir işlemine, onayına, iç hukuk içine almasına gerek olmadan, ulusal hukuklarının, otomatik olarak bir parçası olurlar.
 - Tüzükler, yeterince açık ve koşulsuz olma kriterlerini taşımazlarsa, üye devletlerde, doğrudan etkiye sahip olmazlar. Çünkü, doğrudan uygulanabilirlik, doğrudan etkiden farklı bir prensiptir. Tüzüklerden bazıları, uygulanabilmeleri için organların eylemde bulunmasını gerektirebilir.

bb.Direktifler

- Prensip, tümüyle bağlayıcı olan tüzüklerle karşılaştırıldığında, Konsey ve Komisyon tarafından yapılan direktifler, yöneldiği her bir devlet için varılacak sonuçlar bakımından, bağlayıcıdır ve uygulanma yöntemlerine ilişkin tercih, yöneldiği devlete bırakılmıştır.
- Birden çok devlete, aynı içerikle yöneltilen direktifler dışındaki direktifler; tüzükler gibi, Birlik hukukunun uygulanmasında, üye devletlerin arasında birliği sağlamaya yönelik değildir. Direktifler, uygulamada, temel olarak, ulusal hukukların, ABİA. m. 115'e, uygun şekilde yakınlaştırılması için kullanılmaktadır.
- Ulusal hukuk sistemlerinin, Birlik hukukuna uyumlu hale getirilmesinde, çoğunlukla, bunun dolaylı olarak gerçekleştirilmesi eğilimi vardır. Bu yüzden, direktifler, en çok tercih edilen Birlik yasama şeklidir.
- Direktifler, bir tür çerçeve kanun oluşturduklarından, etkilerini doğurmaları, onların ulusal hukuk düzenlerine aktarılması ile mümkün olmaktadır.
- Direktifler, tüzükler gibi gerekçeli olmalı ve Antlaşmaya dayanmalıdır.
- Direktiflerin, yöneldikleri devlete bildirilmesi gerekir. Bildirimden sonra, yürürlüğe girerler.

- Direktiflerin doğrudan etkisi. Adalet Divanı, birtakım gerekçelere dayanarak, direktiflerin doğrudan uygulanabilir olduğuna karar vermiştir.
- Tazminat talebi.
 - Bazı durumlarda, direktiflerin iç hukuka adapte edilmemesi veya uygun şekilde adapte edilmemesi durumlarında, bundan zarar gören Birlik vatandaşları, tazminat talep edebilirler. Bunun için gerekli şartlar, şunlardır;
 - Direktif hükümlerinin, bireylere haklar bahşetmelidir.
 - Direktif hükümleri tarafından, bireylere bahsedilen hakların varlığı, direktif hükümleri çerçevesinde değerlendirilmelidir.
 - Direktifin iç hukuk kuralı haline getirilmemesi ile bireyin kaybı arasında illiyet bağı olmalıdır.
 - Burada önemli olan husus, üye devletin sorumluluğunun, kusursuz sorumluluk olmasıdır. Üye devlet, kusuru olmasa bile, tazminat ödemek zorundadır.

cc.Kararlar

- Konsey ya da Komisyon'un bir kararı, yöneldiği gerçek ve tüzel kişilerle devletler için, bütün hükümleri itibari ile bağlayıcıdır. Kararlar, soyut bir biçimde formüle edilen tüzüklerden ayrılırlar. Bununla birlikte, bir tüzük, sadece yöneldiği kişi ya da içeriği bireyselleştirebildiği için bir karar olarak değerlendirilemez.
- Tüzük ve direktiflerde olduğu gibi, kararlar da, gerekçeli olmak ve Antlaşma hükümlerine dayanmak ve belirli bir formu olmadan, yöneldiklerine bildirilmek zorundadır. Kararlar, bu bildirimden sonra yürürlüğe girer.
- Kararlar, tüzüklerden farklı olarak, sadece, yöneldikleri kişiler için bağlayıcıdırlar.
- Kararlar, direktifler gibi, bir üye devlete, Birlik vatandaşlarına daha iyi bir yasal pozisyon sağlamaları konusunda bir hüküm içerebilir.
- Kararların doğrudan etkisi.
 - ABİA. m. 288, direktifler gibi kararları da, doğrudan uygulanabilir olarak tanımlamamakla birlikte, ABAD'ın yorumlarına göre, kararlar da doğrudan etki kriterlerini taşıdığı zaman, doğrudan etkiye sahip olabilir.
 - Bir kişi, bir kararın yöneldiği kişiye karşı, bu karara dayanarak yargıya başvurabilir. Ancak, bu kararın, koşulsuz, yeterince açık ve süresinin dolmuş olması gerekir. Ancak, üye devletlere yönelen kararlar, bireysel hak sağlamaz.

dd.Tavsiye ve Görüşler

- Konsey ve Komisyon'un görevlerini yerine getirmek için, Antlaşmanın hükümlerine uygun olarak aldıkları tavsiye ve görüşlerin, Birlik hukukunun, bir kaynağı olarak değerlendirilip, değerlendirilemeyeceği konusu tartışmalıdır.
- ABİA. m. 288'e göre, tavsiye ve görüşler bağlayıcı değildir.

D. Adalet Divanı Tarafından Tanınan Hukukun Genel İlkeleri

Adalet Divanı, kendisine tanınan yargılama yetkisi sınırları içinde, Birlik hukukunu yorumlarken, hukukun genel ilkelerini de gözönüne alır. ABAD'ın kararına göre, hukukun genel ilkeleri şunlardır:

- Eşitlik.
- Yasal kesinlik ve hükümlerin geriye etkili olmaması.
- Ölçülülük.
- Hukuki güvenlik.
- Temel insan hakları.

E. Adalet Divanı Kararları

- Birlik hukukunun kaynakları arasında, Adalet Divanı'nın kararları önemli bir yer tutar. Bu kararlara, hem ABAD, hem de doktrin atıf yapmakta; organlar ve üye devletler ve gereğinde gerçek ve tüzel kişiler, karar ve işlemlerinde, ABAD kararlarını gözönünde tutmaktadır.
- ABİA. m. 267 uyarınca, ABAD'ın verdiği kararlar, önkarar başvurusunda bulunan ulusal mahkemeler için bağlayıcıdır.

F. Üye Olmayan Devletlerle Yapılan Uluslararası Antlaşmalar

- Topluluğu kuran Antlaşma, Birlik organlarına, üye olmayan devletlerle ve uluslararası örgütlerle antlaşma yetkisi vermiştir.
- Bu tür antlaşma yapma yetkisi ve bu yetkiye dayanarak yapılan antlaşmaların orijini, çeşitli Antlaşma hükümlerine dayanır.
- Birlik tarafından, üye olmayan devletlerle yapılan; ortaklık, ticaret ya da gümrük antlaşması şeklindeki uluslararası antlaşmaların ortaya çıkardığı hukuk da, Birlik hukukunun kaynakları arasında yer alır.
- Bu tür antlaşmalar, üye devletler için bağlayıcı nitelik taşır.

aa. Birliğin Uluslararası Antlaşmalarının Doğrudan Etkisi

Birlik tarafından, üye olmayan devletlere yapılan Antlaşmaların bir hükmü, uygulanmak ve hukuksal sonuçlar doğurmak bakımından, ileride herhangi bir karar alınmasını gerekli kılmayacak kadar açık ve belirgin yükümlülükler taşıyorsa, bu hüküm, doğrudan uygulanan hüküm olarak kabul edilebilir ve kişiler, ulusal mahkemeler önünde, bu tür hükümlere dayanarak, haklarının güvence altına alınmasını isteyebilirler.

G. Yazılı Olmayan Birlik Hukuku Kuralları

Yazılı olmayan hukuk kaynakları, Birlik bazında geçerli olan hukukun genel ilkeleri, temel hak ve özgürlükler ile anayasal devlet ilkeleri ve örf ve adet hukukunu kapsayan kurallar bütünüdür.

H.Birlik Hukuku Kaynakları Arasındaki Hiyerarşi

Birlik hukuku kaynakları arasındaki hiyerarşi ilişkisi, kısaca, şu şekildedir;

AB Hukukunun Özellikleri

A.Birlik Hukuku ve Uluslararası Hukuk

Avrupa Birliğini ortaya çıkaran Antlaşmalar, akit taraflar arasında karşılıklı yükümlülükler yaratan, klasik uluslararası antlaşmalardan daha ileri düzeyde bir nitelik taşımaktadır.

- Antlaşmalar, üye devletlerin, egemenlikten kaynaklanan haklarından bir kısmını, kendi rızaları ile devretmeleri sonucu, ulusal kamu otoritelerinden bağımsız, yasama yürütme ve yargı yetkisine sahip kurumlar ortaya çıkarmıştır.
 - Birlik hukukunda yer alan, bazı kavram ve prensipler, kaynağını, uluslararası hukuktan almaktadır.
 - Genel olarak bakıldığı zaman, Birlik yasal sisteminde yer alan bazı özelliklerin, hem uluslararası örgütlerde, hem de federal sistemlerde var olduğu görülür.
- Birlik, devletler arasında yapılan uluslararası antlaşmalara dayanmaktadır ve bazı üye devletlerde, Birlik hukukunun etkinliği, hala onun uluslararası hukuk statüsünde olmasına bağlıdır.

B.Birlik Hukukunun Temel Prensipleri

- Birlik hukukuna özelliğini veren temel prensipler, kurucu antlaşmaların yorumlanması ve uygulanmasında, hukuka saygı gösterilmesini sağlamakla görevli, ABAD'ın içtihadıyla oluşmuştur.
- Antlaşmaya taraf devletlerin, aşamalı biçimde bütünleşme iradeleri doğrultusunda, Birlik hukuk düzenine, özgün bir nitelik kazandıran ve Birlik hukuku ile ulusal hukuk ilişkilerini belirleyen bu içtihadın, öngördüğü temel prensipler şunlardır:

- Birlik hukukunun birliği.
- Birlik hukukunun özerkliği.
- Birlik hukukunun doğrudan uygulanabilirliği.
- Birlik hukukunun doğrudan etkinliği.
- Birlik hukukunun üstünlüğü.

aa.Birlik Hukukunun Birliği

- ABAD, ilk dönemlerden itibaren, Toplulukları oluşturan üç temel antlaşmanın, fonksiyonel birliği fikrini geliştirmiştir. ABAD'ın yargılama yetkisi içinde, bu birliğin anlamı, kurucu antlaşmalarda yer alan hükümlerin, diğer kurucu antlaşma hükümlerinden yararlanarak, yorumlanmasıdır.
- Birlik hukukunun uygulanmasında ve yorumlanmasında, birlik ve üye devletler tarafından, Antlaşma hükümlerinin aynı şekilde kabul edilmesi fikri, ABAD tarafından, değişik kararlarda vurgulanmıştır.

bb.Birlik Hukukunun Özerkliği

- Birlik hukukunun özerkliği, bir yandan, birlik kavramına, diğer yandan da yetkilerin ve görevlerin ayrılması prensibine dayanır. Anayasa hukuku prensibi olan, yetkilerin ayrılması prensibi, Birlik hukuku çerçevesinde, üye devletlerle Birlik organları arasında görev ve yetki ayrımı ve Birlik mahkemesiyle ulusal mahkemeler arasında yargısal faaliyetlerin yürütülmesindeki ayırım anlamına gelir.
- Birlik hukuku, üye devletlerce yapılan yasal düzenlemelerden bağımsızdır. Birlik hukuku, üye devletlerin ortaya çıkardığı bir örgüt tarafından belirlenmekle birlikte, bu hukuk düzeni, üye devletlerce aynı biçimde uygulanmak zorundadır.
- Birlik hukukunun yorumlanmasında ve uygulanmasında, bir örneğin sağlanması, ABAD'dan istenen önkarar yoluyla olur. Bu durum, federal bir hukuk sisteminin unsurlarından birini yansıtır.

cc.Birlik Hukukunun Doğrudan Uygulanabilirliği

- Ulusal hukuktan farklı olan Birlik hukuku, aynı zamanda, ondan bağımsızdır.
- Üye devletler, Birlik hukukunun uygulanmasını olumsuz yönde etkileyecek hiçbir tasarrufta bulunmama yükümlülüğü altındadır.
- Birlik hukuku, bütün üye devletlerde bir örnek olmak zorundadır. Ancak, bu durum, Birlik kurallarının, üye devletlerdeki ve onların bölgelerindeki farklı özellikleri gözönüne almak zorunda olmadığı anlamına gelmez. Temel ilkeler korunduğu müddetçe, Birlik kurallarının uygulanma biçimi, yerel koşullara uyarlanabilir. Aksi halde, farklı durumlara aynı kuralların uygulanması, farklı kuralların birbirine benzer durumlar uygulanmasında olduğu gibi bir ayırmacılık yaratır.

dd.Birlik Hukukunun Doğrudan Etkinliği

- Üye devletler için, doğrudan uygulanabilirlik ilkesinin sonucu, onların müdahalelerinin olmaması anlamına geldiğinden, vatandaşlar için bunun sonucu, birçok durumda, kendi ulusal mahkemeleri önünde, Birlik kurallarına doğrudan dayanarak, Birlik hukukunun kendilerine sağladığı haklarının korunmasını isteyebilmeleridir.

- Birlik hukuku çerçevesinde, doğrudan etki kavramı, ulusal hukuka dahil olan bir Birlik hukuku normunun, gerçek ve tüzel kişiler lehine haklar doğurması ve bu hakların ulusal yargı organları önünde hak sahipleri tarafından doğrudan ileri sürülebilmesi anlamına gelmektedir.
- Doğrudan etkinin ulusal düzeyde önemi, bir Birlik hakkının, iç hukukta etkili olması için, onun ulusal hukuka adapte edilmesine gereksinim olmamasıdır. Ulusal mahkemeler, doğrudan etkiye sahip Birlik hukuku hükümlerini kabul ederek, Birlik hukukunun bireylere sağladığı hakları korumak zorundadırlar. Doğrudan uygulanabilirlik ise, bir Birlik hukuk normunun üye devlet iç hukukuna dahil olması ve bu hukuk düzeninde uygulanabilmek bakımından, herhangi bir tamamlayıcı ulusal norma gereksinim duymaması anlamına gelir.

ee.Birlik Hukukunun Üstünlüğü

- Uluslararası hukuk, doğal olarak, devletin yasama, yürütme ve yargı egemenlikleri üzerinde bağlayıcıdır ve hiçbir uluslararası mahkeme, uluslararası bir yükümlülüğün ihlal edildiği iddiasına karşılık, bir devletin kendi hukuku ya da anayasasının bir hükmünü mazaret olarak ileri sürmesine izin vermez. Aynı durum, Birlik hukuku için de geçerlidir. Bu nedenle, ulusal hukukun hiçbir hükmü, Birlik hukukuna üstün gelemez.
- Birlik hukuk sisteminin özerkliği ile Birlik hukukunun bütün üye devletlerde bir örnek olarak uygulanması ve yorumlanması zorunluluğu, otomatik olarak, bir çatışma durumunda, Birlik hukuku hükümlerinin, ulusal hukuk hükümlerinden üstün olmasını gerekli kılar.
- Birlik hukukunun üstünlüğü, kendisiyle çatışan ulusal hukuk kurallarının uygulanmasını durdurma anlamına gelir. Birlik hukuku ile ulusal hukuk çatıştığı zaman, Birlik hukukunun üstünlüğünün kabul edilmesi, Birliğin uluslararası nitelikte bir örgüt olmasının doğal bir sonucudur.
- ABAD'ın genel eğilimine göre, özelliklerine bakılmaksızın, Birlik hukukunun tüm normlarının, çatışan ulusal normlar üzerinde üstünlüğe sahip olması gerekir. Antlaşma hükümlerinde, her ne kadar, bu yönde bir madde yoksa da, ABAD'ın bu yöndeki eğiliminin gerekçesi, Antlaşmanın genel hedefleri ve ruhudur.
- Üye devletler, bağımsız iradeleriyle, bu Antlaşmayı imzalamışlar ve Birlik hukukuna uyum göstermek için gerekli kararları almayı taahhüt etmişlerdir. Antlaşma, kendi kurumlarını yaratarak, onlara, üye devletler üzerinde bağlayıcı tasarruflarda bulunma yetkisini tanımıştır. Bu çerçevede, eğer, devletlerin tek yanlı tasarruflarıyla yükümlülüklerini yerine getirmekten kaçınmalarına izin verilirse, Birliğin devam etmesi olanaksızdır. Birliğin hedeflerinin gerçekleştirilebilmesi için, uygulamada birliğin sağlanması gerekir. Bu da, bütün devletlerin Birlik hukukuna öncelik tanımlarıyla gerçekleşir. ABAD, üye devletlerin ulusal hukuk kurallarını geçersiz sayarak, uygulama birliği sağlama yetkisine sahip değildir. Ancak, bu amaca, Birlik hukukunun üstünlüğü prensibi aracılığıyla ulaşabilir.

AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKUNUN KAYNAKLARI, BÖLÜM SONU.

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ORTAK PAZAR NİTELİĞİ VE SERBESTLİKLER

Malların Serbest Dolaşımı

A.Genel Bakış

- Ulusal sınırların, gümrüklerin ve her türlü eş etkili resim ve harçların kaldırıldığı, ortak ticaret politikalarına sahip bir ekonomik ve siyasal birliğe ulaşmak için, gerekli temel unsurların başında, malların, kişilerin, sermayenin ve hizmetlerin; bu birliği oluşturan coğrafi alanda serbest olarak dolaşması gelir.
- Üye devletler arasında, malların serbest dolaşımına engel olacak bir yasal düzenlemeyi doğrudan yapmanın bir imkanı yoktur. Ancak, üye devletler, dolaylı yollardan, kendi aralarındaki ticareti, her zaman engellemeye devam etmektedirler.
- Birlik içinde malların serbestçe dolaşmasını sağlamak için, öncelikle; gümrük birliğinin gerçekleştirilmesi ve üye devletler arasında, ithalat ve ihracatta her türlü miktar kısıtlamasının yasaklanması gerekmektedir.

aa.Gümrük Birliğinin Gerçekleştirilmesi

- Gümrük Birliğine ulaşmak için gerekenler, şunlardır;
 - Birliği oluşturan ülkeler dışındaki tüm ülkeler bakımından, ortak bir gümrük tarifesi uygulamak gerekir.
 - Birliği oluşturan üye devletlerin, kendi aralarında ithalatta ve ihracatta yeni bir gümrük vergisi veya onların yerini tutacak, herhangi bir yasal düzenleme yapmalarına engel olmak gerekir.
 - Üye devletlerin, kendi aralarında, ABİA'nın 110. maddesi gereği, gerçek vergiler koymaktan kaçınmaları gerekir.
- Ortak Gümrük Tarifesi (OGT).
 - OGT, her ne kadar üçüncü devletler ile yapılan ticari işlemlerde uygulanacak hükümler içerdiğinden dolayı, üçüncü devletler ile yapılacak ticaret politikalarını ilgilendiriyor olsa da, üye devletler arasında, ticari açıklar meydana gelmemesi ve gümrük birliğinin sağlanabilmesi için, çok önemli bir unsurdur.
 - AT dışından yapılan ithalatlarda, ortak bir gümrük tarifesi uygulamak zorunludur. Üye devletlerin, kendi ülkelerine, üçüncü ülkelerden yapılacak olan ithalat işlemlerinde, uygulanacak olan gümrük tarifesi konusunda, herhangi bir yetkisi yoktur. Üye devletler, bu yetkiyi, AB organlarına devretmişlerdir.

- İthalatta ve ihracatta mallara uygulanacak olan gümrük vergilerinin ve eş etkili önlemlerin kaldırılması.
 - Birliği oluşturan üye devletler arasındaki gümrük duvarları, Topluluklara yeni katılan ülkelere tanınan, geçiş dönemlerini düzenleyen hükümler saklı kalmak şartıyla, 1968 yılında kalkmıştır. Aynı şekilde, üçüncü devlet mallarına karşı, ortak gümrük tarifleri uygulamasına da geçilmiştir.
 - Ancak, üye devletler, değişik adlar altında, gümrük vergisi veya onunla aynı etkiyi yapacak nitelikte ve yaptıkları gümrük işlemlerinin bedeli olarak kabul ettikleri ücretleri almaya devam etmektedirler.
- Gerçek vergiler, gümrük birliği ve ayırmacı dahili vergi uygulaması yasağı.
 - ABİA'nın 110. maddesi, gümrük vergilerini değil, dahili vergileri düzenler. ABİA. m. 110 uyarınca, hiçbir üye devlet, kendi ülkesine ithal edilen diğer üye devlet ürünlerine, doğrudan ya da dolaylı olarak, ülkede mevcut bulunan benzer ürünlere uygulanan dahili vergilerden daha fazla vergi koyamaz. Aynı şekilde, üye devletler, dolaylı olarak, bir başka ürünü desteklemek amacıyla yönelik olarak da böyle bir vergi koyamaz.
 - 110. madde, diğer devlet ürünlerine, yerli ürünlerden daha fazla vergi uygulanmayacağını belirlerken, bu yasağın, üçüncü devletlerden ithal edilen, ancak, artık Birlik içinde serbestçe dolaşıma hak kazanan ürünleri de kapsadığı açıktır. Dahili vergiler koyulurken, malların kaynağına bakmadan, aynı oranda, aynı matrahta ve aynı yöntemle vergi koyulmalıdır.
 - Gümrük vergisine eş etkili önlemler arasında, bazı önlemler vardır ki, bunlar, objektif kriterlere uygun olarak ve malların kaynağı ne olursa olsun, ülkedeki tüm mallara uygulanan sistematik, dahili vergilerdir. İşte, bu vergileri (gerçek vergi), gümrük vergisine eş etkili önlemlerden ayırmakta fayda vardır.
 - Ancak, bu dahili vergiler, dolaylı yollardan yerli ürünü korumaya yönelik ise veya yerli ürünü, ithal edilen ürün karşısında avantajlı konuma getirmeyi amaçlıyorsa, o halde, bu vergiler de eş etkili önlem kapsamına girer.
 - Bir ülkedeki vergi sistemi, diğer üye devletlerden ithal edilen ürünlere, kendi ülkesinde rekabet içinde bulunduğu benzer ürünlere uygulanan dahili vergi yükünden daha fazla vergi yükü yükleyemez.
 - ABİA. m. 110'a göre; *"Hiçbir üye devlet, kendi ülkesine ithal edilen diğer üye devlet ürünlerine, doğrudan ya da dolaylı olarak, ülkede mevcut bulunan benzer ürünlere uygulanan dahili vergilerden daha fazla vergi koyamaz."*
 - Eğer, getirilen yeni vergi uygulaması, ülkede benzer bir ürünü desteklemeye yönelik ayırmacı bir uygulama değilse, o vergi, Birlik hukukuna aykırı değildir. Aksi takdirde, her ne kadar, Birlik organları, üye ülkelerin dahili vergi oranlarına, istisnalar saklı kalmak şartıyla karışmıyorsa da, bunun sınırı, ABİA. m. 110'da çizilmiştir. Buna göre; getirilen yeni vergi, ayırmacı nitelikte olmayacak ve dolaylı da olsa, yerli ürünleri korumaya yönelik sayılmayacaktır. Aksi takdirde, getirilen vergi, Birlik hukukuna aykırı olarak kabul edilir.

bb.İthalat ve İhracatta Miktar Sınırlamalarının ve Eş Etkili Kısıtlamaların Kaldırılması

- Malların serbestçe, hiçbir engel ile karşılaşmadan dolaşabileceği ekonomik bir alan oluşturabilmek için, sadece, gümrük vergisi resim, harç ve bunlarla eş etkiye sahip diğer kısıtlamaları yasaklamak yetmez. İthalatı ve ihracatı engellemenin, daha birçok yolu vardır. Bu yollardan birisi de, ithalat ve ihracatta yapılan miktar kısıtlamaları ve bunlarla eş etkili olan diğer kısıtlamalardır.
- AETA'nın 34. maddesi uyarınca, ithalatta yapılan miktar kısıtlamaları veya aynı etkiye sahip diğer kısıtlamalar, üye devletler arasında yasaklanmıştır.
- AETA'nın 35. maddesi uyarınca, ihracatta yapılan miktar kısıtlamaları veya aynı etkiye sahip diğer kısıtlamalar, üye devletler arasında yasaklanmıştır.

cc.Malların Serbest Dolaşımının Engellenmesi

- Adalet Divanı tarafından kabul edilen, serbest dolaşımı engelleyen zorunlu haller ve haklı gerekçeler.
 - Adalet Divanı, malların, Birlik içinde serbestçe dolaşmasını engelleyen kuralların, şu amaçlara yönelik olması durumunda, mağzur görülebileceğini belirtmiştir;
 - Mali denetim.
 - Kamu sağlığı.
 - Ticari işlemlerde adaleti sağlama.
 - Tüketicinin korunması.
 - Adalet Divanı'nın, zorunlu ihtiyaç halleri olarak belirlediği durumları, her ne kadar, birbirine benzeler de, ABİA'nın 36. maddesinde yer alan istisnalardan ayırmak gerekir.
 - 36. maddedeki hükümlerin uygulanma nedeni: Birlik hukukunun, o konuda düzenleme yapmış olması iken, zorunlu hallerin uygulanma nedeni ise: AB'nin, o konuda henüz bir yasal düzenleme yapmamış olmasıdır.
 - Kamu menfaatlerinin koruyucusu olarak üye devletler, ihtiyaç duydukları hallerde, gerekli kısıtlamaları yapmaya yetkilidirler. İşte bu kısıtlamalar, Birlik bazında ortak kurallar olmadığı sürece, malların serbest dolaşımını engelleyebilecek ve bu engelleme, geçici olarak, Birlik tarafından kabul edilecektir. Ancak, üye devletler tarafından yapılan bu engellemeler, ancak Adalet Divanı tarafından, haklı bir nedene dayandığının kabul edilmesi durumunda, hukuka uygun sayılacaktır.
- Malların serbest dolaşımına ABİA'nın 36. maddesinde getirilen istisnalar.
 - ABİA'nın 36. maddesine göre; 34. ve 35. madde hükümleri, kamu ahlakı, kamu düzeni veya kamu güvenliği; insan sağlığının korunması, hayvan ve bitkilerin hayatlarının korunması; sanatsal, tarihsel, arkeolojik ve artistik değeri olan milli servetlerin korunması veya sınai ve ticari mülkiyetin korunması gibi gerekçelerle, ithalat, ihracat veya transit malların yasaklanmasını ve kısıtlanmasını engellemeyecektir. Ancak, bu yasaklamalar ve kısıtlamalar, keyfi ayırmacılığa veya üye devletler arasındaki ticaretin üstü kapalı biçimde kısıtlanmasına yol açacak şekilde kullanılmayacaktır.
 - Kamu ahlakının korunması nedeniyle yapılan kısıtlamalar.
 - Adalet Divanı, her üye devletin, kendi toprakları üzerinde, kamu ahlakının sınırlarını belirleme hakkına sahip olduğunu belirtmiştir.

- Kamu düzeni veya kamu güvenliğinin korunması nedeniyle yapılan kısıtlamalar.
 - Adalet Divanı, 36. maddedeki istisnaları uygularken, zorunlu ve ölçülü olma ilkesine başvurmuş ve üye devletler tarafından maksadı aşacak uygulamalara, hiçbir zaman izin vermemiştir.
- İnsan hayatının ve sağlığının korunması, hayvan ve bitikilerin hayatlarının korunması nedeniyle yapılan kısıtlamalar.
 - Adalet Divanı, yapılan kısıtlamaları, eğer gerçek sağlık riski mevcut ise, kabul etme eğilimindedir.
 - Adalet Divanı, yeterli mevzuat uyumlaştırma işlemi yapılamadığı sürece, kamu sağlığı konusunda, üye devletlerin almış olduğu kararların geçerli olmaya devam edeceğini belirtmiştir.

İşçilerin (Emeğin) Serbest Dolaşımı

A.Genel Bakış

- Geniş anlamda işçilerin serbest dolaşımı: Avrupa Birliği üyesi ülkelerin egemenlik alanında bir işte çalışmak için, serbestçe dolaşma, açık iş yerlerinde işe başvurma ve çalışma hakkını, çalışma ücret ve diğer iş koşullarıyla ilgili olarak, mensup olduğu vatandaşlık nedeniyle, ayrımcılığa tabi tutulmasının yasaklanmasını, işçilerin Birlik üyesi ülkeler içerisinde değiştirilmesi halinde, sigorta hukuku açısından kazanılmış hakların güvence altına alınmasını, diplomaları ve diğer eğitim ve öğretim belgelerinin karşılıklı tanınmasını içerir.
- Birlik içinde kişilerin serbest dolaşımı: emeğin serbest dolaşımı dahil, sınır kontrollerinin kalkması ve yerleşme serbestisi ile ilgilidir.
- Birlik içinde emeğin serbest dolaşımının tam anlamıyla gerçekleşmesi için, vatandaşlığın, hiçbir ayrımcılık nedeni olmaması gereklidir.
- Kişilerin serbest dolaşımı konusunun önemi, kişilerin, Birlik sınırları içinde, serbest ve engellenmemiş dolaşım ve ikamet haklarının, birlikte olmaması durumunda, gerçek bir Birliğin, var olmayacağı gerçeğinden doğmaktadır.
- Avrupa Tek Pazarının, birleşik bir ekonomik bölge olarak yaratılması, işçilerin serbest dolaşımını gerektirir.
- Gerçek bir Birliğin gerçekleştirilmesi amacıyla, ABİA'nın 45. maddesinde yapılan düzenlemeler, şunlardır;
 - Birlik içinde, işçilerin serbest dolaşımı sağlanır.
 - Serbest dolaşım, üye devletlerin işçileri arasında, istihdam, ücret ve diğer çalışma koşulları bakımından, uyrukluk esasına dayalı her türlü ayrımcılığın kaldırılmasını gerektirir.
 - Serbest dolaşım, kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı nedenleriyle, hakkı görülebilecek sınırlamalar saklı kalmak kaydıyla; fiilen yapılmış iş tekliflerini kabul etme; bu amaçla, üye devletlerin topraklarında serbestçe dolaşma; üye devletlerin birinde, devlet uyruklarının

istihdamını düzenleyen, yasa, tüzük ve idari düzenlemelere uygun olarak, bir iş yapmak amacıyla oturma; bir üye devlette bir işte çalıştıktan sonra, Komisyonca hazırlanacak uygulama tüzükleri ile belirlenecek koşullar içinde, o üye devlet topraklarında bulunma hakkını içerir.

- Bu hükümler, kamu hizmetlerindeki istihdama uygulanmaz.

aa.ABİA 45. Maddenin Kapsamı

Emeğin serbest dolaşımı, bir işverene bağlı olarak ifa edilen her türlü ekonomik faaliyet alanını, içine almaktadır. Bu kavram, geniş anlamda ele alındığında, emeğin serbest dolaşım hakkından yararlanan kategoriler; işçiler, serbest çalışanlar, hizmet üreten ve faydalanan kişiler, öğrenciler, emekliler ve hatta profesyonel sporcular ile diğer kişilerdir.

- Bu kişilerin aile üyeleri de, serbest dolaşım hakkından yararlanır.

bb.Vatandaşlık Koşulu

- Kişilerin, işçilerin serbest dolaşım haklarından yararlanabilmeleri için, herhangi bir Birlik üyesi devletin vatandaşı olmaları gerekir. Vatandaşlığın kazanılmasını ve kaybedilmesi konusunu düzenleyen, herhangi bir Antlaşma hükmü mevcut olmadığından, prensipte, hangi koşullarda vatandaşlık verileceğinin belirlenmesi, üye devletlerin egemenlik alanına bırakılmıştır.
- Kişilerin ve hizmetlerin serbest dolaşımı ile ilgili Antlaşma hükümleri, sadece, Birlik üyesi devletlerin vatandaşlarının doğrudan yararlanmaları için düzenlenmiştir.

cc.İşçi Olarak Değerlendirilenler

- Emeğin serbest dolaşımıyla ilgili Antlaşma hükümlerinden, yalnızca işçiler yararlandığından, bu hükümlerde yer alan hakları kullanmak isteyen kişi, bir işçi olduğunu ya da bir işçinin aile üyesi olduğunu ortaya koymak zorundadır.
- İşçilerin serbest dolaşımıyla ilgili Antlaşma hükümleri, prensipte, ekonomik faaliyetin olduğu bütün sektörler için geçerlidir. Genel olarak konuşulduğunda, bir işçi, ücret elde etmek için, bir ekonomik faaliyetin içinde fiilen ya da potansiyel olarak bulunan üye devlet vatandaşıdır.

dd.Muamele Eşitliği ve İşçi Ailesinin Korunması

- ABİA'ya göre, geçiş döneminde serbest dolaşım sağlanacaktır. Bu amacın gerçekleştirilmesi için hazırlanan, 1612/68 sayılı Birlik Tüzüğü, serbest dolaşım hakkının; istihdam için elverişlilik, muamele eşitliği ve işçi ailesinin korunması olmak üzere, üç önemli yönünü düzenlemektedir.
- İstihdam için elverişlilik.
 - Buna göre, bir üye devletin, herhangi bir vatandaşı, bir başka üye devlette, o devlet vatandaşlarıyla eşit koşullarda istihdam edilen bir kişi olarak, ekonomik faaliyette bulunma hakkına sahiptir.
 - İşçi ve işverenler, iş ve işçi bulmak amacıyla yaptıkları sözleşmeleri yaparken, vatandaşlık esasına dayanan herhangi bir ayrımcılığa başvurmamalıdır.

- Muamele eşitliği.

- İşçilerin serbest dolaşım hakkı, Birlik vatandaşı işçilere, sadece, çalışmak ya da iş bulmak amacıyla, bir başka üye devlete giriş ve bu ülkede ikamet etme haklarının tanınmasıyla tam olarak gerçekleştirilmiş olamaz. Bu nedenle, üye devlet vatandaşı göçmen işçiler, ev sahibi devlet vatandaşlarından, ücret, işten çıkarma, eski görevine dönme ve yeniden işe alma gibi istihdam ve iş koşullarında, vatandaşlıktan dolayı farklı muameleyle tabi tutulmamalıdır. Dolaylı olarak, vatandaşlık esasına dayanan farklı muameleler de, yasaklanmıştır.

- İşçi ailesinin korunması.

- Serbest dolaşım, işçinin ve ailesinin temel hakkı olarak görülmektedir. Birlik içinde, üye devlet vatandaşı işçiler için eşitliğin gerçekten sağlanması, ev sahibi ülkede, sosyal avantajlardan, işçi ailelerinin de vatandaşlıklarına bakılmadan yararlandırılmaları halinde, mümkün olur.

ee.Serbest Dolaşım Hakkının İstisnaları

ABİA'nın 45. maddesi, üye devletlere, serbest dolaşım ile ilgili hükümlerin uygulanması konusunda; kamu düzeni, kamu güvenliği ya da kamu sağlığının haklı olduğu durumlarda, kısıtlama yapma yetkisi vermektedir. Diğer yandan, yerleşme hakkı ve hizmet üretme hakkına ilişkin olarak, ABİA'nın 52. maddesi, bu hakları düzenleyen hükümlerin ve bunlar gereğince alınan önlemlerin; kamu düzeni, kamu güvenliği ya da kamu sağlığı nedenlerinin gerekli olduğu ve yabancı uyruklular için özel bir rejim öngören yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerinin uygulanmasına etki etmeyeceğini öngörmektedir.

ff.Bir Üye Devletin Dahili Sorunu Olan Durumlar

ABAD'ın yaklaşımına göre; serbest dolaşım prensipleri, bir üye devlete özgü olan dahili sorunların olması halinde, uygulanmaz. Vatandaş olduğu üye devlete karşı, serbest dolaşım prensiplerinden bir kurala dayanmak isteyen bir kişi, ilk olarak, kendi durumunun üye devletler arasında serbest dolaşımın gerçekleştirilmesiyle ilgili kurallardan en az biriyle bağlantılı olduğunu; bir başka deyişle, kendi durumunun, Birlik hukukunun yetki alanına girdiğini göstermek zorundadır. Kişi, bu aşamayı geçtikten sonra, dayanmak istediği serbest dolaşım hakkının, kendi ülkesine karşı kullanabileceği bir hak olduğunu göstermek zorundadır.

gg.Ayırıcılık Yasası

- Vatandaşlık esasına dayanan ayırıcılık, ABİA'nın 18. maddesinde yasaklanmıştır. Antlaşma'nın uygulanması kapsamında, özel hükümler saklı kalmak kaydıyla, uyrukluk esasına dayalı ayırıcılık yasaktır.
- Konsey, Komisyon'un önerisi üzerine ve Avrupa Parlamentosuyla işbirliği halinde, nitelikli çoğunlukla, bu tür ayırıcılıkların yasaklanması amacıyla, her türlü düzenlemeye başvurabilir.

hh.Serbest Dolaşım ve Yerleşim Özgürlüğü

- Serbest dolaşım ve yerleşim serbestisi hakları; işçiler, serbest çalışan kişiler, hizmet üretenlerle hizmetten yararlananlar, iş arayan kişiler, emekli işçiler ve kişiler, öğrenciler gibi değişik kategorilerde yer alan kişiler için geçerlidir.
- Yerleşme serbestisi, bir başka üye devlet topraklarında yerleşmek isteyen bir üye devlet vatandaşı ile Birlik içinde herhangi bir yerde yerleşmiş olan ve yine Birlik içinde herhangi bir yerde, acente, şube ya da yan kuruluş

açmak isteyen bir üye devlet vatandaşının, bu konuda karşılaşıcağı engellerin ortadan kaldırılmasını gerekli kılar.

- Ayrılma hakkı.

- Ülkeden ayrılma hakkının kullanılması için, geçerli bir kimlik kartı ya da pasaportun ibrazı yeterlidir. Aile üyeleri de, aynı haklardan yararlanırlar. Üye devletler, bu tür kişilerden vize ya da benzeri belge talebinde bulunamaz.

- Giriş hakkı.

- ABİA'nın 45. maddesi, sadece, bir başka üye devlette kesin bir işi olan işçiler için, bu ülkelere giriş hakkı sağlar.

- İkamet hakkı.

- Üye ülkeler, geçerli bir kimlik kartı ya da pasaportla birlikte, çalıştıklarına dair belge göstermeleri halinde, diğer üye devlet vatandaşlarına ve ilgili kişiyle aralarındaki bağı gösteren yasal belgeleri kendi ülkelerinden sağlayarak ibraz eden aile üyelerine ve ülkelerinde serbest çalışmak isteyen diğer üye devlet vatandaşlarına, sürekli oturma izni vermek zorundadır.

- Bir başka ülkede hizmet üretenler, bu haktan, yerine getirdikleri hizmet süresince yararlanırlar.

- Üye devletlerin, diğer üye devlet vatandaşlarına, bu çerçevede verdikleri oturma izinleri, her bir ülkenin kendi yetki alanında yer alan, yabancılar hukukuna göre üçüncü kişilere verdikleri oturma izninden farklıdır.

- İkamet hakkının geri alınması.

- Üye devletlerin, diğer üye devlet vatandaşlarına verdikleri oturma izinleri, ilgili işçinin, kaza veya hastalık nedeniyle geçici olarak çalışamaması ya da kendi isteği dışında işsiz kalması sonucu, artık çalışmadığı gerekçesiyle, iptal edilemez.

- İkamet izni olmadan bu hakkın tanındığı durumlar.

- Bir üye devlet işçisinin, ülkesinde yaptığı işin üç aydan fazla sürmeyecek olması; bir işçinin, bir üye devlette çalışması, fakat, bir başka üye devlette ikamet etmesi ve kural olarak, günlük ya da haftada en az bir kez, ikamet ettiği ülkeye gitmesi; bir işçinin, bir üye devlete mevsimlik işçi olarak gelmesi durumlarında, üye devletler, bu kişilere, ikamet izni vermeden, onların ikamet haklarını tanımakla yükümlüdür.

- Emeklilerin ve serbest çalışanların kalma hakkı.

- ABİA'nın 45. maddesi, işçilerle ilgili olarak, serbest dolaşım hakkının, bir üye devlet ülkesinde, istihdam edildikten sonra, Komisyonca belirlenecek bir uygulama tüzüğü ile belirlenecek koşullar içinde, o devlette oturma hakkını içerdiğini belirtir. Bu madde, 1251/70 sayılı Birlik Tüzüğü ile uygulamaya konularak, üye devlet vatandaşı işçilerin, bir üye devlette çalışıp, orada emekli olduktan sonra, o ülkede oturma haklarının nitelikleri ortaya konulmuştur.

- Göçmen işçilerin sosyal güvenlik hakları.

- Ulusal sosyal güvenlik sistemlerinin, toprak esasına dayanarak uygulanması, işçi ve serbest meslek sahiplerinin, serbest dolaşım haklarını birçok yönden kısıtlama yeteneğine sahiptir.

Sermayenin Serbest Dolaşımı

A.Genel Bakış

- AB, siyasal bütünleşmeye giden sürecin, ekonomik bütünleşmeyi sağlamadan olmayacağını, daha baştan öngördüğü için, öncelikle ekonomik bütünleşmeyi, yani Ortak Pazarı temin etmenin yollarını aramıştır. Tek Pazar; üye devletlerin, mal hizmet ve üretim faktörlerini serbestçe mübadele edebildikleri tek bir ekonomik bölge anlamına gelmektedir. Bu tek ekonomik bölgenin temin edilmesi için, Avrupa Birliği, 1960 yılından itibaren bir çabanın içine girmiştir.
- AB içinde, sermayenin serbest dolaşımının, üç temel amacı vardır;
 - Topluluk içinde sermaye hareketlerinin, öncelikle, bir üye devletten diğerine serbestçe hareket etmesi ve devamında üye devletler ile üçüncü ülkeler arasından aynı hedefin gerçekleştirilmesi.
 - Sermayenin serbest dolaşımının temin edilmesi ile Ortak Pazarın oluşmasında etkili olan, diğer üç serbestiye altyapı oluşturmak ve teşvik etmek.
 - Sermayenin, daha rasyonel ve etkili olarak yatırıma dönüştürülmesi sayesinde, Birlik içinde ekonomik gelişmenin canlandırılması.

Yerleşme Hakkı ve Hizmetlerin Serbest Dolaşımı

A.Genel Bakış

- Antlaşma, işçilerin serbest dolaşım hürriyeti yanında, üye devletler arasında yerleşme hürriyeti ve hizmetlerin serbest dolaşım hürriyetini güvence altına almaktadır. ABİA'nın 45. ve 48. maddeleri arasında, işçiler için tanınan haklar; 49. ve 54. maddelerde, işveren, müteahhit ve profesyonel meslek sahipleri için de tanınmaktadır.
- Yerleşme hakkı, bir gerçek kişinin ya da tüzel kişinin, bir meslek icrasında bulunmak için, bir üye devlet ülkesinde, yerleşme hakkıdır.
- Yerleşme hakkı ile serbest dolaşım hakkı karşılaştırıldığı zaman, bu iki hakkın, birbiri ile çok yakından bağlantılı olduğu ve zaman zaman, iç içe geçtiği görülür.
 - Yerleşme hakkı; ekonomik amaçla bir üye devlette yerleşmeyi kapsar. Bu hakkın içinde, ev sahibi üye devlette, daimi olarak kalma durumu da yer alır.
 - Hizmetlerin serbest dolaşımı hakkı; bir üye devlette yerleşik olan bir kişinin, bir başka üye devlette hizmet üretmesini kapsar.

B.Yerleşme Hakkı

- Kapsamı.
 - Bu hakkın içinde, birbirinden farklı durumları düzenleyen bazı haklar yer almaktadır.
 - Bunların ilki; gerçek ya da tüzel kişinin, bir meslek icra etmek; şirket ya da firmanın şubesini açmak üzere, kendi ülkesini terk ederek, bir başka üye devlete yerleşme hakkıdır.
 - İkincisi; prensipte, bir şirketin, Birlik içinde, birden fazla ülkede iş yerine sahip olma hakkıdır.
 - Üçüncüsü; üye devlet vatandaşlarının, ev sahibi ülkenin, kendi vatandaşlarına uyguladığı koşullar çerçevesinde, bir başka üye devlette iş yapma hakkıdır.
 - Gerçek kişiler.
 - ABİA'nın 49. maddesi, üye devletlerin vatandaşları ile bir üye devletin ülkesinde halihazırda yerleşik olanlar arasında, bir ayırıma gider. Buna göre, üye devlet vatandaşları, herhangi bir üye devlette yerleşme hakkına sahiptirler. Bir üye devlette önceden yerleşik olanlar ise, ev sahibi üye devlette, acenteler, şubeler ya da yavru ortaklıklar açma hakkına sahiptirler.
 - Tüzel kişiler.
 - Yerleşme hakkı, gerçek kişiler yanında, şirketler ya da firmalar için de tanınmıştır.
- Yerleşme hakkının istisnaları.
 - Kamu otoritesinin kullanılması ve kamu yararının korunmasına ilişkin istisnalar.
 - Kamu düzeni, kamu güvenliği ve kamu sağlığına ilişkin istisnalar.

C.Hizmetlerin Serbest Dolaşımı

- Kapsamı.
 - Bu hak, bir üye devletin vatandaşı olan kişilerin, normal olarak, bir ücret karşılığı yürüttükleri ve malların, sermayenin ve kişilerin serbest dolaşımını düzenleyen hükümler tarafından düzenlenmeyen faaliyetleri içerir.
- Ayrımcılık yasağı.
 - ABAD'ın yorumlarına göre, hizmetlerin serbest dolaşım özgürlüğü alanında, sadece, doğrudan ayrımcılık değil, fakat, her ne kadar, tarafsız bir kriter dayansa da, uygulamada ayrımcılığa yol açan her türlü dolaylı ayrımcılık uygulamaları da yasaklanmıştır.
- Diplomaların karşılıklı tanınması ve uyumlaştırma.
 - Kendi ülkesinde en az üç yıllık bir üniversite eğitiminden sonra diploma alan bir kişi, prensipte, bu diploma ile yürütmeye hak kazandığı mesleği, bir başka üye devlette de yürütebilir.
- Hizmetlerin serbest dolaşımının istisnaları.
 - Yerleşme hakkı için geçerli olan, kamu otoritesinin kullanılması ve kamu düzeni, kamu güvenliği ve kamu sağlığına ilişkin istisnalar, hizmetlerin serbest dolaşım hakkı için de geçerlidir. (ABİA. m. 62)

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ORTAK PAZAR NİTELİĞİ VE SERBESTLİKLER, BÖLÜM SONU.